

TÜRKİYE’DE SİGORTA TALEBİNDE HANGİ FAKTÖRLER ETKİLİ?¹

WHICH FACTORS AFFECT INSURANCE DEMAND IN TURKEY?

Janberk OKAN  *

Araştırma Makalesi / Geliş Tarihi: 30.10.2024
Kabul Tarihi: 30.06.2025

Öz

Çalışmanın amacı Türkiye’de sigortacılık sektöründe talebi etkileyen faktörleri anlamaktır. Bunun için sigorta sektöründe talep edilen poliçe sayısını etkileyen iktisadi ve diğeri değışkenler araştırılmıştır. Sigorta poliçe sayılarını etkileyen değışkenler tespit edildikten sonra, bu değışkenlerin poliçe sayıları üzerindeki etkisini anlamak amacıyla regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, 2014-2024 yılları arasında çeyrek dönem verileri kullanılmıştır. Ayrıca, ilgili iktisadi ve diğeri değışkenlerin hayat ve hayat dışı sigorta talebinde etkilerinin nasıl değıştiğı gözlemlenmiştir. Bazı sigorta alt branşları zorunlu sigorta kapsamında olduğı için talebin fiyat esnekliğı daha katı, bazı sigorta alt branşlarında ise daha esnek fiyat esnekliğine sahiptir. Bu durum talep edilen sigorta miktarını etkilemektedir. Sigorta sektörü açısından baktığımızda poliçe sayıları bizim için arz ve talep eşitliğini vermektedir. Bu nedenle sigorta talebini etkileyen faktörlerin iyi anlaşılması aynı zamanda sigorta arzının da özölmenmesi açısından önemlidir. Türkiye sigortacılık sektöründe hayat ve hayat dışı sigorta branşları özellikle gelir seviyesi ve primlerden etkilenmektedir. Sigorta talebinin fiyat esnekliğinin inelastik olması ve diğeri faktörler, kanunen veya usulen zorunlulukların sigorta talebini büyük derece etkilediğini düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hayat Sigortası, Hayat Dışı Sigortalar, Poliçe Sayısı

JEL Sınıflaması: C13, E10, G22

Abstract

The objective of this study is to understand the factors that affect the demand for insurance in Turkey. For this purpose, economic and other variables that affect the number of policies demanded in the insurance sector were examined. After identifying the variables affecting the number of insurance policies, regression analysis was conducted to understand the impact of these variables on the number of policies. The study uses quarterly data between 2014 and 2024. In addition, the impact of relevant economic and other variables on the demand for life and non-life insurance is observed. Since some insurance sub-branches are covered by compulsory insurance, the price elasticity of demand is more rigid, while some insurance sub-branches have a more flexible price elasticity. This situation affects the amount of insurance demanded. In the insurance sector, the number of policies gives us the equality of supply and demand. Therefore, a good understanding of the factors affecting the demand for insurance is also important for analyzing the supply of insurance. In the Turkish insurance sector, the life and non-life insurance sectors are particularly affected by income levels and premiums. The fact that the price elasticity of insurance demand is inelastic and other factors suggest that legal or procedural requirements have a significant impact on insurance demand.

Keywords: Life Insurance, Non-Life Insurance, Number of Policies

JEL Classification: C13, E10, G22

^{1 1} **Bibliyografik Bilgi (APA):** FESA Dergisi, 2025; 10(2) , 205 - 225 / DOI: 10.29106/fesa.1576162

* Öğr. Gör., İstanbul Gedik Üniversitesi MYO, janberk.okan@gedik.edu.tr, İstanbul – Türkiye, ORCID: 0000-0001-7325-3306

1. Giriş

Finans sektörünün iki ana ayağından biri olarak sigortacılık sektörü birkaç işlevi birlikte yerine getirmektedir. İlk işlevi sigorta sektörünün kavramsal olarak dayandığı güvence yapısını oluşturmaktır. Bu güvence yapısı iktisadi ajanları karşılaşılabilecekleri risklere karşı koruma altına almakta ve bu riskleri güvence yapısı içerisinde dağıtmaktadır. Bunu gerçekleştirirken oluşturduğu havuz ile bir diğer işlevi olan finansal kaynak oluşumunu sağlamaktadır. Sigorta ürünleri, iktisadi ajanlar arasında riskin transferini gerçekleştiren bir finansal araç olarak ürettiği primlerle fon yaratmaktadır. Bu fonlar finansal piyasalar içerisinde farklı araçlar ile finansal piyasaların derinleşmesine katkı sunmaktadır. Böylece, sigortacılık sektörü yarattığı fonlar ile birlikte finans sektörünün büyümesinde ve derinleşmesinde etkili olurken, finans sektörünün büyümesi ise yatırımlar için kaynak oluşmasına imkan sağlamaktadır. Sigorta sektörünün yarattığı bu finansal kaynakların uzun dönemli olması reel sektördeki firmaların yatırımlar için daha az maliyetle fon bulmasını kolaylaştırmaktadır. Kısacası sigorta sektörü ürettiği primlerle yatırımlara fon oluştururken, aynı zamanda verdiği güvence ile hanehalkı ve firmaların risklerini minimize etmektedir. Sigorta şirketleri bu sayede finansal piyasalardaki ürünlere olan talebi canlandırarak büyümeyi desteklemektedir (Grace & Rebello, 1993; Feyen ve diğerleri, 2011). Hanehalkı ve firmaların risk bilincini artırarak, risklerini minimize edecek davranışları sergilemesine katkı sağlayarak düzenleyici bir rol oynamaktadır. Bu düzenleyici rol ile finansal piyasaların ve ekonominin stabil olmasına katkı sağlamaktadır. Sigortacılık sektörünün üstlendiği bu işlevler ekonomik büyümeyi dengelemekte ve daha istikrarlı bir ekonominin oluşmasını sağlamaktadır (Haiss & Sümegi, 2008). Bu kapsamda sigortacılık sektörünün gelişmesi de politika yapıcılar tarafından desteklenmektedir. Fakat her ülkede sigorta sektörü aynı gelişmişlik seviyesinde olmamakla birlikte farklı ülkelerde farklı sebeplerle sektörün önünde bazı yapısal zorluklar bulunmaktadır. Bu yapısal zorluklar makro iktisadi unsurlar olabildiği gibi toplumsal unsurları da içermektedir. Makro iktisadi unsurlar aynı zamanda toplum içerisinde sigorta sektörünün penetrasyonunu da engellemektedir. Bu nedenle sigorta sektörüne olan talebin anlaşılması önem arz etmektedir.

Bu çalışmada ana amaç Türkiye’deki hayat ve hayat dışı sigorta talebini etkileyen faktörleri ana hatlarıyla ortaya koymaktır. Bunun amaçla çoklu regresyon analizi kullanılacaktır. Çalışmada bağımlı değişken olarak sigorta poliçe sayıları kullanılmıştır. Poliçe sayılarının bağımlı değişken olarak seçilmesinin sigorta talebini ve aynı zamanda arzını da yansıttığı olmasıdır. Sigorta sektörü bir finansal hizmet ürünü olması nedeniyle arz ve talebin denge halinde olduğu kabul edilebilir. Rekabetçi bir piyasa koşulunda, sigorta şirketleri talep edilen ve beklenen karı pozitif olan tüm sigorta poliçelerini sunacaktır (Rothschild & Stiglitz, 1976). Seçilen ana açıklayıcı değişkenler makro iktisadi göstergeler olan gelir düzeyi, enflasyon oranı ve işsizlik oranı ve sigorta branşları ortalama primleridir. Bu değişkenler dışında modellerin açıklama gücünü artırması amacıyla farklı kontrol değişkenleri kullanılacaktır. Literatürde farklı çalışmalarda yer alan risk algısı, kültürel faktörler ve demografik özellikler gibi değişkenler bu çalışmada göz ardı edilecektir. Bunun iki nedeni vardır. İlki, çalışmanın 10 yıl gibi kısa bir zaman periyodunu baz almasıdır. Risk algısı, kültürel faktörler ve demografik özellikler nu kadar kısa zaman dilimi içerisinde değişmeyecektir. İkinci neden ise çalışmanın makro değişkenlerle sadece Türkiye özelinde olmasıdır. Makro düzeyde bu değişkenler özdeş olarak kabul edilebilir.

Çalışmanın literatürdeki diğer çalışmalardan temel farkı ise hayat ve hayat dışı sigorta alt branşlarının da incelenmesidir. Hayat dışı sigorta poliçe sayılarını etkileyen faktörlerin yanı sıra, alt branşlarında yer alan sigorta poliçe sayıları ayrıca analiz edilmiştir. Hayat dışı sigorta alt branşlarından Sağlık/ Hastalık Sigortaları, Kaza Sigortaları, Genel Zarar Sigortaları, Nakliyat Sigortaları, Kara Araçları (Kasko) Sigortaları, Kara Araçları Sorumluluk (Trafik) Sigortaları, Yangın ve Doğal Afet Sigortaları poliçe sayıları ayrıca incelenmiştir. Benzer şekilde, hayat sigortaları poliçe sayılarının yanı sıra alt branşlarında Yıllık Vefat Sigortaları, Uzun Süreli Hayat Sigortaları, Birikimli Sigortaları ve kredi kapsamında kullanılan Yıllık Vefat Sigortaları ve Uzun Süreli Hayat Sigortaları ayrıca incelenmiştir.

2. Literatür Taraması

Bireylerin sigorta talepleri ise birçok faktörden etkilenmektedir. Doğal olarak, sigorta poliçe primleri talepte etkili olurken diğer faktörler de primler kadar etkili olmaktadır. Sigorta primlerindeki artış karşısında talebin değişmesi, bireylerin sigorta talebi fiyat esnekliğine bağlı olacaktır. Sezgisel olarak baktığımızda bireylerin sigorta talebi fiyat esnekliği, riske karşı duyarlılıkları ile ilişkili olacaktır (Pauly ve diğerleri, 2003; Hao ve diğerleri, 2018). Primlerdeki artış karşısında bireylerin üstlendikleri riskin gelirlerine olan etkisi düşükse riski üstlenmekten çekinmeyeceklerdir. Aksi durumda riski üstlenmek yerine riskten kaçınacak ve sigorta talebinde bulunacaklardır. Sigorta primindeki artışın gelirleri içerisindeki payı risk gerçekleştiğinde kaybedecekleri gelirden daha büyük olduğunda ise sigortaya olan talepleri düşecektir. Bu durumda, sigorta talebinin fiyat esnekliği normal mal gibi olmayacaktır. Hatta, hayat ve hayat dışı sigorta branşlarında primlerdeki değişikliklerin etkileri de farklılık gösterecektir. Hayat sigortaları aynı zamanda bir tasarruf aracı da oldukları için fiyat elastikiyeti hayat dışı sigortalara göre farklı olacaktır (Babbel, 1985; Hodula ve diğerleri, 2020).

Sigorta primleri dışındaki faktörler gerek makro iktisadi etkenler gerekse demografik, kültürel, kurumsal ve yasal etkenlerdir. İktisadi faktörlerin başında gelir seviyesi gelir, enflasyon oranı, işsizlik oranı, faiz oranları gibi makro iktisadi değişkenler de sigorta talebini etkilemektedir. Bireylerin tüketim kısıtlarının başında gelir seviyesi gelmektedir (Feyen ve diğerleri, 2011). Teorik olarak bu bireylerin gelirlerine göre tüketim davranışlarını belirleyecekleri anlamı taşımaktadır. Bireylerin gelir seviyesindeki değişime göre tüketim davranışlarının değişiklik göstermesi beklenmektedir. Gelir seviyesindeki artışa göre bir mal veya hizmete olan talebin artması esneklik olarak ifade edilmektedir. Rasyonel bir birey riskten kaçınma eğilimi göstereceği için diğer her şey sabitken, rasyonel bir bireyin gelirlerindeki artış sigorta talebini artırması beklenmektedir (Outreville, 1990; Nakata & Sawada, 2007; Li ve diğerleri, 2007; Lee, 2013). Bireylerin risklere karşı duyarlılığına göre gelirleri arttıkça kendilerini korumaya alma istekleri artacaktır. Bu durum sigorta talebini gelir artışıyla birlikte artırmaktadır. Gelir seviyelerindeki artış belirli bir seviyeye geldiğinde daha duyarlı oldukları riskleri sigorta korumasına alan bireyler, daha az duyarlı oldukları riskler için sigorta korumasına ihtiyaç duymazlar ancak gelir seviyeleri daha da arttığında bu riskleri de sigorta güvencesine almak isteyeceklerdir (Enz, 2000). Hayat sigortaları içinse durum biraz daha farklı olabilir. Hayat sigortalarının tasarruf amacı da içermesi bireylerin gelir seviyelerindeki artışla birlikte tüketim haricinde tasarruf etmek amacıyla hayat sigortalarını talep edebilirler (Di Matteo & Emery, 2002). Burada bireyin tercihini etkileyecek faktör ise diğer finansal araçların getirisi olacaktır. Örneğin faiz oranlarının getirisi hayat sigortalarının getirisiyle kıyaslandığında daha düşük ise bireylerin sigorta talebi artacaktır (Cargill & Troxel, 1979; Rocha & Thorburn, 2007). Aksi durumda, bireylerin tasarruf amacıyla hayat sigortalarına olan talebi azalacaktır. Borçlanma maliyetlerindeki artış bireylerin kredi kullanımını kısıtlamaktadır. Bu durumda, faiz oranlarındaki artış borçlanma maliyetlerini artıracığı için kredi kapsamında kullanılan hayat sigortalarına olan talep azalacaktır. Ayrıca, borçlanma maliyetlerindeki artış bireylerin tüketim harcamalarını da kısıtlayacak bir unsurdur. Bireyler borçlanma maliyetlerinde artış yaşandığı dönemlerde büyük hacimli tüketim harcamalarından kaçacağı için ev ve araç gibi malları için sigorta talepleri azalacaktır. Borçlanma maliyetlerindeki artış firmaların yatırımlarını düşürmektedir. Bu durum, firmaların da sigorta taleplerini etkilemektedir. Artan borçlanma maliyetleri ile firmalar yeni makine ve teçhizat alımı, yeni fiziki sermaye yatırımı gibi davranışlardan kaçınacaktır. Bu hayat dışı sigorta branşlarına olan talebi de düşürecektir. Kısacası, faiz oranlarının sigorta talebi üzerindeki etkileri belirsiz ve koşullara göre değişkendir (Browne & Kim, 1993; Outreville, 1996; Li ve diğerleri, 2007; Li ve diğerleri, 2021). Enflasyonist baskılar sebebiyle sigorta primlerinde artış olduğunda, bireylerin reel ücretleri değişmiyorsa sigorta talepleri de değişmeyebilir. Reel ücretler değişmediği için bireyler benzer tüketim sepetleri içerisinde sigorta poliçelerine yer verebilecektir. Fakat, enflasyon karşısında reel ücretleri düşüyorsa bu durumda sigorta talepleri düşebilir (Babbel, 1981; Sadhak, 2006). Örneğin, Türkiye’de Trafik Sigortası olarak bildiğimiz Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası yaptırmak zorunludur fakat Kara Araçları Kasko Sigortası için böyle bir zorunluluk yoktur. Enflasyonist dönemde, bireyler Trafik Sigortası yaptırmaktan Kasko yaptırmaktan imtina edebilir. Benzer şekilde, yaşanan enflasyonla birlikte hayat sigortalarının değeri aşındığı durumlarda bireyler hayat sigortası talebini azaltabilir ve tasarruflarını farklı araçlarda değerlendirebilir (Neumann, 1969; Fortune, 1973). İşsiz olmak hem mikro hem de makro açıdan bir risk unsurudur. Doğal olarak sigorta kapsamı içerisindedir. Birey açısından işsiz kalması gelir kaybı riskini doğururken, makro açıdan ise üretim kaybı yaşanma riski vardır. Birçok devlet işsizlik riskine karşı vatandaşlarını güvence altına almaktadır. Fakat bazı devletlerde bu güvence yok ya da eksik kalmaktadır. Bu nedenler bireyler işsizlik riskine karşı sigortaya başvurmaktadır. Bu doğal olarak bireyin çalışırken gerçekleştirdiği bir tasarruftur. Birey işsiz kaldığında tüketim harcamalarını düşürme ve tasarruflarını kullanma eğiliminde olacaktır. Bu durum işsizlik oranının artmasıyla, bireylerin tüketim harcamalarında sigorta gibi mal ve hizmetlere olan talebini azaltıcı etki göstermesi beklenebilir (Mantis & Farmer, 1968; Duker, 1969). Ayrıca, işsizlik kalan bir bireyin tasarruflarını kullanırken daha fazla tasarrufta bulunmaları beklenmeyeceği için hayat sigortalarının tasarruf kanalı çalışmayacaktır. Bu da hayat sigortaları poliçelerinde düşüşe neden olacaktır (Lenten & Rulli, 2006). Bunun dışında işsizlik oranındaki artış firmaların emek talebini kısmaları anlamına gelmektedir. Bu durumda, firmaların çalışanları için yaptığı sigortalarda da azalma olacaktır.

İktisadi faktörlerin yanı sıra nüfusun yoğunluğu, eğitim seviyesi, kültürel faktörler, yasal düzenlemeler de etkili olmaktadır. Bu faktörler doğal olarak hem sigorta primlerini etkilemekte hem de bireylerin sigorta taleplerini etkilemektedir (Hodula ve diğerleri, 2020; Feyen ve diğerleri, 2011; Christophersen & Jakubik, 2014). Bireyin içinde bulunduğu toplum onun yaşantısını belirleyen faktörlerden birisidir. Bireyin içinde bulunduğu kültür dolayısıyla tercihlerini de şekillendirmektedir. Bu durum bireylerin risk algısını da etkilemektedir. Bireylerin toplum içerisinde benzer şekillerde gösterdikleri iş ahlakı, sosyalleşme tercihleri, girişkenlik gibi davranışlar, dini inanışlar veya kadercilik yaklaşımları sigorta talebini etkileyen unsurlardır (Burnett & Palmer, 1984; Arruñada, 2010). Kültürel değerler hayat sigortalarına olan bakışı ciddi etkilediği gibi hayat dışı sigortalara olan talepte de etkili olmaktadır (Park & Lemaire, 2012). Özellikle, dini inançların hayat sigortalarına olan talepte etkili olduğu yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur (Browne & Kim, 1993). Farklı dini inanışlara sahip ülkelerin karşılaştırıldıkları çalışmalarda dini inanışların etkileri anlamlı çıktığı gözlemlenmiştir (Guiso ve diğerleri, 2003; Renneboog & Spaenjers, 2012).

Sigortanın bir risk transferi olarak işlevini yerine getirmesi için bireylerin risk algısı önemli rol oynamaktadır. Bu durum sigorta taleplerinde etkili olan bir başka faktördür. Teorik olarak, rasyonel bireyler beklenen faydalarını maksimize etme çabasında olacaktır. Basitçe bireylerin faydaları risk algısı, sigorta primleri ve gelirin bir fonksiyonu olarak karşımıza çıkacaktır (Yaari, 1965). Bu noktada faydalarını maksimize edecek zamanlar arası bir tercihte bulunacaklardır (Hakansson, 1969). Riskten kaçınmaya eğilimli bireyler gelir seviyeleri sabitken sigortaya daha fazla yönelmeleri beklenmektedir. Risk yansız bireyler ise sigorta primleri, gelirleri ve diğer faktörlerin etkileri ile sigorta taleplerini belirleyeceklerdir. Bu durumda bireylerin sigorta talepleri, fayda maksimizasyonunu sağlayacak gelir kısıtı altında bir optimizasyon problemine dönüşecektir. Optimal prim seviyesinde zamanlar arasın bir tercih olarak belirlenecektir. Hayat ve hayat dışı sigorta branşları arasındaki risk algısının farklı olması nedeniyle bu durum sigorta branşlarına olan talebi de farklı şekillerde etkilemektedir (Dragos, 2014). Bireylerin doğrudan risk algılarını ölçmenin yarattığı güçlük sebebiyle risk algısı eğitimle özdeşleştirilmiştir. Eğitim seviyesindeki artışla bireylerin daha rasyonel davranacağı ve daha az risk alacağı öngörülmektedir (Browne & Kim, 1993; Browne ve diğerleri, 2000; Esho ve diğerleri, 2004). Bunun aksine eğitim seviyesi arttıkça insanların finansal okuryazarlığının da gelişeceğini ve daha riskli finansal kararlar alabilir (Szpiro, 1986; Szpiro & Outreville, 1988). Hukuk sistemi de sigortacılık sektörünün nasıl işleyeceğini, sınırlarını ve gelişmesini etkilemektedir (Esho ve diğerleri, 2004; Park ve diğerleri, 2010). Yasal düzenlemelerle bazı sigorta türleri zorunlu kılınabilir. Örneğin, Türkiye’de bazı mal ve sorumluluk sigortaları yasalarca zorunlu tutulmuştur.² Yasal düzenlemelerle bazı sigorta türlerinin zorunlu tutulması talebini artırıcı etki göstermektedir (Kjosevski & Petkovski, 2015). Örneğin, Türkiye’de trafik sigortası zorunlu olması nedeniyle hayat dışı sigorta branşları içerisinde açık ara en çok paya sahiptir. Ayrıca, hukuk sisteminin işleyişi de sigortacılık sektörünün gelişmesinde etkili olabilir. Sigorta şirketleri ve sigortalılar arasında anlaşmazlık durumlarında ne kadar hızlı sonuç alınacağı önemlidir (Yeo, 2007; Posner, 2004). Örneğin, üretim yapan bir tesiste herhangi bir zarar meydana geldiğinde en hızlı şekilde sonuca ulaşılması ve üretimin devam etmesi hem firma sahibinin menfaati hem de ülke ekonomisinin menfaatini için elzemdir. Hukuk sisteminin iktisadi açıdan etkin çalışması sigortacılık sektörünün gelişiminde de etkili olacaktır. İslam hukuku ile yönetilen ülkelerde finansal sistem de bu çerçevede işlemektedir. Bu nedenle sigortacılık sektörünün gelişimi etkilenmektedir (Kwon, 2007; Al-Amri & Hossain, 2015). Demografik yapı da sigorta talebini belirleyen bir başka unsurdur. Kentte yaşayan nüfus karşılaştığı riskler daha fazla olabilir. Örneğin, hırsızlık ve kaza gibi riskler kent yaşamında daha çok karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle kent nüfusunun artması genel zarar sigortalarına olan talebi artırabilir (Sherden, 1984; Browne ve diğerleri, 2000). Kentleşmeyle birlikte aile yapısının değişmesi ve kentlerde yaşayan çekirdek aile nüfusunun artması aile içi dayanışmanın da formunu değiştirmiştir. Toplumdaki bireylerin kendi finansal özgürlüklerini kazanması aynı zamanda karşılaştıkları risklere karşı kendi çözümlerini üretmesini gerektirmiştir. Karşı karşıya kalabilecekleri riskler için bir güvence yaratmak için sigorta taleplerini artırabilirler (Hwang & Gao, 2003; Zhong ve diğerleri, 2015).

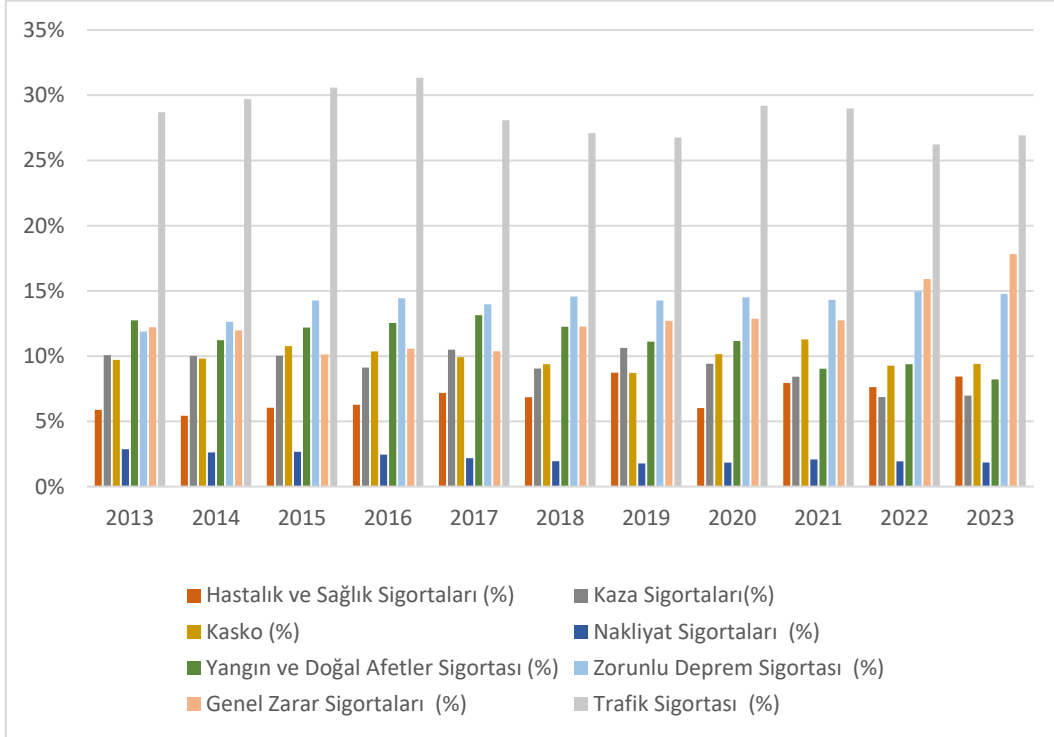
Türkiye’nin de içinde yer aldığı Avrupa ülkelerini kapsayan çalışmada hayat sigortası talebinde gelir en önemli faktör olarak ön plana çıkmaktadır (Çelik & Kayalı, 2009). Türkiye’nin sigorta sektörü prim üretiminde gelişmekte olan ülkelere paralel olarak gelişim göstermekte ve her iki branşta da prim üretimi artış göstermektedir. Ancak, kriz dönemlerinde bu durum olumsuz etkilenmektedir (Kuşçu & Revanoğlu, 2011). Bu durum gelir ile sigorta prim üretimi arasındaki kuvvetli ilişkiyi göstermektedir ve ilişkinin yönü gelirdeki değişimden prim üretimine doğru çalışmaktadır (Bakar ve diğerleri, 2018). Türk sigortacılık sektöründe enflasyon oranının artması talepte düşüş yaratmaktadır (Engin & Karakuş, 2020). Enflasyon oranı ile sigorta sektörünün toplam prim üretimi arasında ters orantı dikkat çekmektedir. Nüfus ile sigorta prim üretimi arasında pozitif ilişki gözlemlenirken, nüfustaki artış oranına kıyasla sigorta prim üretimi sınırlı kalmaktadır (Şener & Behdioğlu, 2013). Ekonomik faaliyetlerdeki dalgalanma sigorta sektörünün prim üretimini etkilemektedir (Tunay ve diğerleri, 2020). Ekonomik faaliyetlerdeki genişlemeyle birlikte işsizlik oranındaki düşüş ise sigorta sektörü için olumlu etki yaratmaktadır (Şamiloğlu ve diğerleri, 2019). Türkiye’de gelirdeki artışın hayat sigortası talebi üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmektedir (Polat & Akin, 2021). Ayrıca, gayri safi yurtiçi hasıladaki artış sigorta ürünlerinin yaygınlaşmasına da katkı sağladığı öngörülmektedir (Dalkılıç & Gülcemal, 2022). Enflasyon oranındaki artış hayat sigortası talebini düşürmektedir. Bu durum, enflasyonla birlikte prim üretiminde de düşüşün yaşanmasına neden olmaktadır (Tunay & Tunay, 2023). Ayrıca reel faizlerdeki artış hayat sigortası talebini negatif etkilemektedir (Polat & Akin, 2021). Jeopolitik riskler de hayat sigortaları talebini olumsuz etkileyen bir başka unsur olarak karşımıza çıkmakta ve kişi başına düşen prim üretimini azaltmaktadır (Uçkun & Ersoy, 2021). Hayat dışı sigortalar açısından da benzer şekilde prim üretimi ve ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki vardır. Bu ilişki birbirini besleyen bir yapıdadır. Hayat dışı sigorta branşlarındaki prim üretimi ekonomik büyümeye katkı sağlamak ve sigorta sektörünün gelişmesi ekonomik büyümeyi desteklemekte, ekonomik büyümedeki artış da hayat dışı sigorta branşlarının prim üretimini artırmaktadır (Yenisu, 2019; Budak & Alkan, 2022). Türkiye’de ekonomik büyümenin görece geri kaldığı yıllarda sigorta sektöründeki firmaların etkinlikleri de zarar görmektedir (Çetintaş & Biçen, 2012; Dalkılıç, 2012).

² 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu 13. Maddesi’nde düzenlenmektedir.

3. Veri ve Metodoloji

Çalışmada kullanılan veriler çeyrek dönem olarak seçilmiş ve 2014-2024 yılları arasını kapsamaktadır. Bağımlı değişken olarak hayat ve hayat dışı sigorta poliçe sayıları kullanılmıştır. Sigorta poliçe sayıları ve ortalama prim tutarları Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği'nin yayımladığı istatistiklerden elde edilmiştir. Ortalama prim söz konusu dönemde toplanan prim tutarının poliçe sayısına bölünmesiyle elde edilmiştir. Hayat dışı sigorta poliçe sayıları dönem içerisinde yazılan olarak gösterilirken, hayat sigortası poliçe sayıları dönem içerisinde yaşanan poliçeleri ifade etmektedir. Açıklayıcı değişken olarak kullanılan diğer veriler ise Türkiye İstatistik Kurumu ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Elektronik Veri Dağıtım Sistemi'nden alınmıştır. Nominal gayri safi yurtiçi hasıla değişkeni takvim ve mevsim etkisinden arındırılmış olarak kullanılmaktadır. Enflasyon oranı, Tüketici Fiyat Endeksi'ndeki bir önceki çeyreğe göre değişim olarak alınmıştır. İşsizlik oranı ise aylık işsizlik oranlarının üç aylık ortalaması şeklinde çeyrek dönemlik veri oluşturularak kullanılmıştır. Tahmin edilen modellerde kullanılan kontrol değişkenlerinden yurt dışına çıkan vatandaşların sayısı, bu vatandaşların Türkiye'ye döndüklerinde elde edilen bilgilerden derlenmiştir. Bir diğer kontrol değişkeni ise ihracat için taşımacılık yapan Türk araçların sayısıdır. Uluslararası Nakliyeciler Derneği tarafından tutulan bu istatistik ihracat amacıyla yurtdışına çıkan Türk araçlarının sayısını göstermektedir. Toplam konut satışları, yeni ve yeni olmayan konutların toplamını ifade ederken, toplam araç satışları sıfır olarak satılan otomobil ve ticari araç sayısını vermektedir. Toplam araç satışları yanı sıra kayıtlı motorlu araç sayısı da kontrol değişkeni olarak yer almaktadır. Ölümlü ve yaralanmalı kaza sayıları tüm trafik kazalarını kapsamamakta, sadece ölüm ve yaralanma gerçekleşen kaza sayılarını belirtmektedir. Sanayi üretimini temsilen ise imalat sanayi üretim endeksi kontrol değişkenleri arasında bulunmaktadır. Analiz kısmında kredi ve mevduat faiz oranları ayrı olarak yer almaktadır. Kredi faiz oranını temsilen finansal kredi faiz oranları ve konut kredisi faiz oranları, mevduat faiz oranını temsilen ise 1 yıla kadar mevduat faiz oranı ve 1 yıldan fazla mevduat faiz oranı olarak dönem ayrımı yapılmaktadır. Ayrıca, alternatif varlık fiyatlarını temsilen gram altın fiyatları kullanılmaktadır. Kredilerdeki büyüklüğü temsilen toplam konut kredileri kontrol değişkeni olarak kullanılmaktadır.

Şekil 1. Hayat Dışı Sigorta Alt Branşlarının Toplam Hayat Dışı Sigortalar İçerisindeki Payları

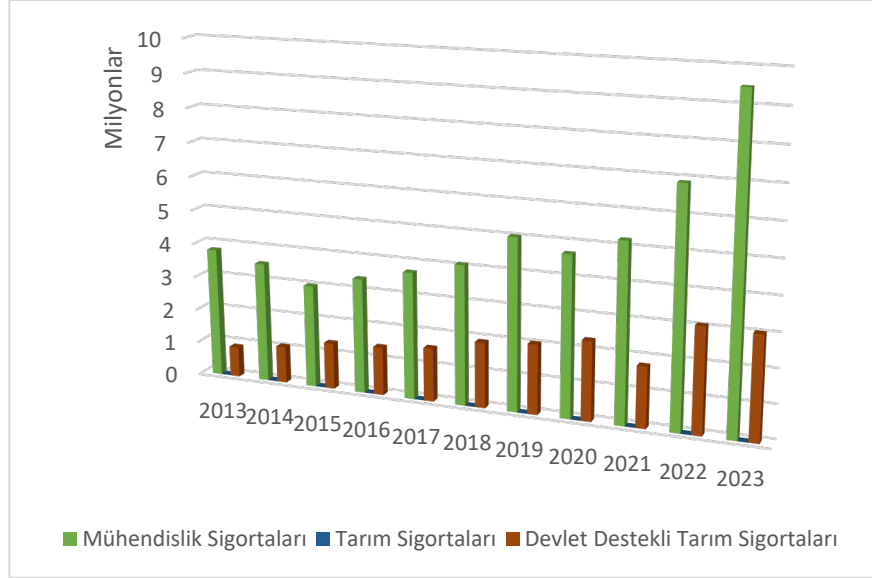


Kaynak: Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği İstatistikleri

Şekil 1'de hayat dışı sigorta alt branşlarının toplam hayat dışı sigortalar içerisindeki payları görülmektedir. Buna göre, Türkiye'de hayat dışı sigorta alt branşlarının sigorta poliçe sayılarına baktığımızda, son 10 yıl içerisinde kesilen toplam hayat dışı sigorta poliçelerinin %25'inden fazlasını Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (Trafik Sigortası) oluşturmaktadır. İkinci en büyük paya sahip olan hayat dışı sigorta branşı ise yaklaşık %15 paya sahip olan Zorunlu Deprem Sigortaları olarak görülmektedir. Bu iki sigorta alt branşı yıllar içerisinde %35-40 arasında paya sahip olmuştur. Bu iki sigorta branşının ortak özelliği ise zorunlu olmalarıdır. 2013 sonrası dönemde Yangın ve Doğal Afetler Sigortası ile Zorunlu Deprem Sigorta'sının hayat dışı sigortalar içerisindeki paylarını karşılaştırdığımızda, ilk başlarda oldukça yakın seyrettiği ve %12 seviyelerinde olduğu

görülmektedir. Daha sonraki yıllarda ise Zorunlu Deprem Sigortası'nın payının %15'lere kadar arttığı Yangın ve Doğal Afetler Sigortası'nın payının ise %10'un altına düştüğü görülmektedir. 2013-2023 yılları arasında poliçe sayılarına baktığımızda, Yangın ve Doğal Afetler Sigortası ortalama yıllık 6.6 milyon adet ile daha yatay bir seyir izlerken, Zorunlu Deprem Sigortası ise yıllık ortalama 8.5 milyon adet ile yıldan yıla artış eğilimindedir.

Şekil 2. Tarım Sigortaları ve Mühendislik Sigortaları



Kaynak: Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği İstatistikleri

Son yıllarda genel zarar sigortaları poliçe sayılarının toplam hayat dışı sigorta poliçeleri içerisinde payı artış göstermiştir. Genel Zarar Sigortaları branşında mühendislik sigortaları ve tarım sigortaları ön plana çıkmaktadır. Şekil 2'de bu sigorta branşlarına ait poliçe sayılarının son 10 yıldaki gelişimi görülmektedir. devlet destekli tarım sigortalarında 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu gereği her yıl yapılacak destek oranı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile belirlenmektedir.³ Son yıllarda Kanun çerçevesinde belirlenen riskler için devlet desteği oranı %50'ye, kuraklık verim sigortalarında devlet desteği oranı farklılık göstermekle birlikte %50-70 arasında değişmektedir.⁴ Tarım sigorta poliçe sayılarındaki artış aynı zamanda sigorta sektöründe devlet desteğinin de etkisini göstermektedir. Son yıllarda devlet destekli tarım sigortaları poliçe sayılarında artış eğilimi gözlemlenirken, devlet desteği kapsamı dışında tarım sigortaları poliçe sayıları çok sınırlı kalmıştır. 2012 yılında alınan karar⁵ ile tarımsal üretimi desteklemek için düşük faizli kredi kullanacak üreticilerin sigorta yaptırması zorunlu tutulmuştur. 2015 yılında alınan karar ile devlet destekli tarım sigortası yapılması zorunlu hale getirilmiştir.⁶ Genel zarar sigortaları içerisinde bir diğer artış eğiliminde olan sigorta branşı da mühendislik sigortalarıdır. 2013 yılında mühendislik sigortaları poliçe sayıları yaklaşık 4 milyon seviyesindeyken 2023 yılı sonunda poliçe adedi 8 milyonu aşmıştır. Benzer şekilde, mühendislik sigortası içerisinde yer alan inşaat tüm riskler sigortası ve bina tamamlama sigortası için de yasal zorunluluk bulunmaktadır. 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun kapsamında kentsel dönüşümü yapılacak binalarda müteahhitlerin şarta bağlı olarak bina tamamlama sigortası yaptırmaları zorunlu tutulmuştur.⁷ Ayrıca, 4735 sayılı Kamu İhale Kanunu kapsamında gerçekleştirilen inşaatlarda inşaat tüm riskler sigortası yapılması zorunlu kılınmıştır.⁸

Şekil 3'te ise hayat dışı sigorta alt branşlarından zorunlu deprem, yangın ve doğal afet, trafik ve kasko sigortaları poliçe sayıları verilmiştir. Trafik ve zorunlu deprem sigortası poliçe sayıları yıllar içerisinde artış eğilimi gösterirken, yangın ve doğal afetler sigortası ve kasko poliçe sayıları durağan seyretilmektedir. Burada dikkat çeken

³ 5363 Sayılı Tarım Sigortaları Kanunu, T.C. Resmi Gazete, 25852, 21/06/2005

⁴ Örnek için bkz: Cumhurbaşkanlığı Kararı, T.C. Resmi Gazete, 31315, 24/11/2020

⁵ T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Karar, T. C. Resmi Gazete, 28212, 22/02/2012

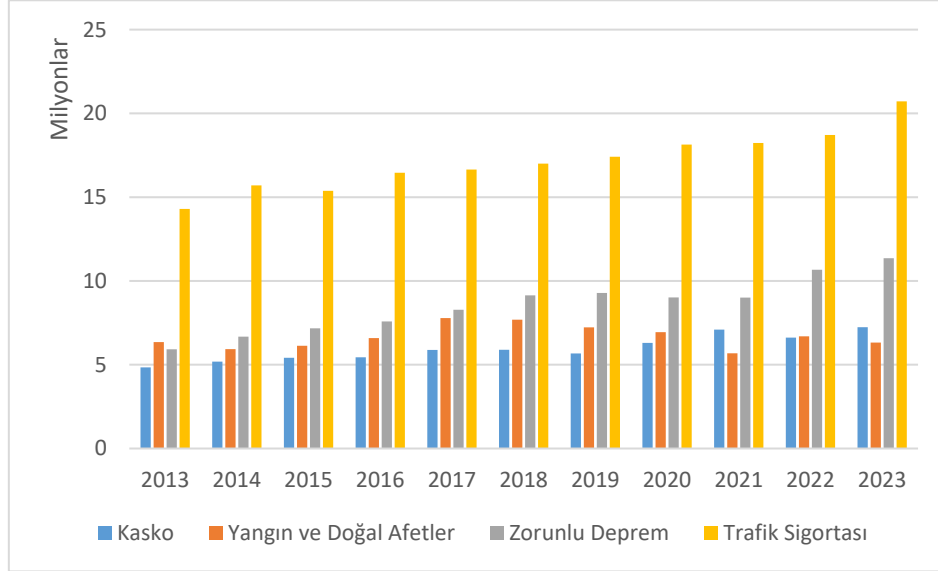
⁶ T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Karar, T. C. Resmi Gazete, 29564, 16/12/2012

⁷ 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun, 29/11/2018 tarihli 3. Madde 8. Bendi üzerinde yapılan değişiklik

⁸ 4735 sayılı Kamu İhale Kanunu, 20/11/2008 tarihli 9. Madde üzerinde yapılan değişiklik

unsur trafik⁹ ve zorunlu deprem¹⁰ sigortasının yine yasalarca zorunlu kılınmasıdır. Trafik sigortası poliçe sayıları 2013 yılında 15 milyon adedin altındayken 2023 yılında bu sayı 20 milyonu aşmıştır. Fakat, bu 10 yıllık dönemde kasko poliçelerinin sayısı trafik sigortalarının üçte biri kadardır. Benzer şekilde, zorunlu deprem sigortası poliçe sayısı bu dönemde iki katından fazla artmış ve 2023 yılında poliçe sayısı 10 milyonu aşmıştır. Yangın ve doğal afet sigortaları ise durağan kalmıştır.

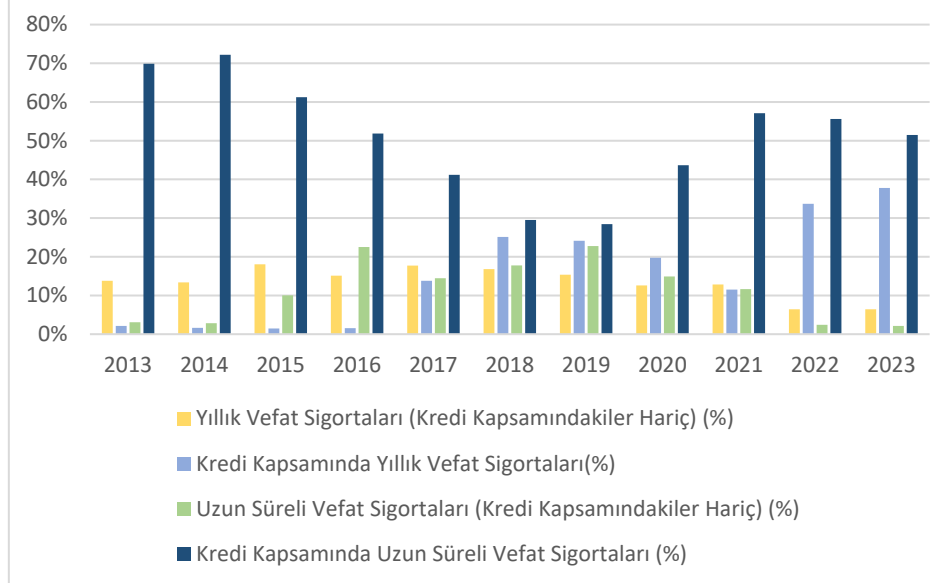
Şekil 3. Zorunlu Deprem, Yangın ve Doğal Afet, Trafik ve Kasko Sigortaları Poliçe Sayıları



Kaynak: Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği İstatistikleri

Türkiye’de konut alım-satım ve kiralama işlemlerinde zorunlu deprem sigortası poliçesi gösterilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, her konut alım-satım ve kiralama işlemleri sırasında zorunlu deprem sigortası poliçesi kesilmesi veya yenilenmesi yapılırken, bunun dışında zorunlu deprem sigortalarının yenilenmesi için herhangi bir gereklilik bulunmamaktadır. Konut sahiplerinin periyodik olarak zorunlu deprem sigortalarını yenilemeleri için cezai bir yaptırım bulunmamaktadır.

Şekil 4. Hayat Sigortası Alt Branşlarının Toplam Hayat Sigortaları İçerisindeki Payları



Kaynak: Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği İstatistikleri

⁹ 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu gereğince zorunludur.

¹⁰ 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu, Zorunlu Deprem Sigortasının düzenlenmesi; 4484 sayılı Kanunla değişik 27/8/1999 tarihli ve 4452 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulu'nca 25.11.1999 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Türkiye’de hayat sigortaları poliçeleri Şekil 4’te verilmiştir. Buna göre, son 10 yıllık serüveni 3 dönemde incelenebilir. 2013-2017 yılları arasında hayat sigortası poliçeleri ağırlıklı olarak kredi kapsamında oluşturulan uzun süreli vefat sigortalarından oluşmuştur. 2018-2020 yıllarında kredi kapsamında oluşturulan uzun süreli vefat sigortalarının ağırlığı düşmüş ve diğer hayat sigortalarına da talep oluşmuştur. 2020 sonrasında yine kredi kapsamında oluşturulan hayat sigortalarının toplam hayat sigortaları içerisindeki payı artmıştır. 2013 yılı sonrasında yıllık bazda yaşayan hayat sigorta poliçelerinin seyrine baktığımızda, Türkiye’nin finansallaşma süreci ve politika faiz oranıyla uyumlu seyretmektedir. Türkiye’de finansallaşma süreci, 1989 yılında sermaye hareketlerinin serbest bırakılmasıyla başlamıştır (Akyüz Y. , 2014). 1990’lı yıllarda devlet tarafından çıkarılan tahviller ile sermaye birikimi şekillenirken, Türk bankacılık sistemi uluslararası finansal kuruluşlar ile hazine arasında aracılık rolü üstlenmiştir (Köse & Yeldan, 1998; Akçay, 2009; Güngen, 2014). Kamu borcunun çevrilmesi Türkiye’yi krize yatkın hale getirmiş ve 2001 yılında Türkiye ekonomisi krize girmiştir (Akyüz & Boratav, 2003; Voyvoda & Yeldan, 2005). 2001 yılında yaşanan krizden sonra Türkiye’de finansallaşma süreci de şekil değiştirmiştir (Akçay & Güngen, 2022). Finansallaşma kitle temelli bir yapı kazanmış ve hanehalkı borçluluğu artmaya başlamıştır (Karaçimen, 2014). 2001 krizinden sonra bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması ve AB uyum standartları ile kurumsal düzenlemeler gerçekleştirilmiş ve bu sayede Türkiye ekonomisi daha durağan bir hal kazanmıştır. Özellikle, 2008-09 yıllarında yaşanan küresel finans krizi sonrasında gelişmiş ülkelerin parasal genişlemesi Türkiye ekonomisini canlandırmış ve tüketim talebini artırmıştır (Özatay, 2016). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından kredi kartlarında taksitlendirme sınırlamaları ve kısıtlamaları, banka ve hanehalkını farklı alternatiflere yöneltmiştir. Kredi kartlarına taksitlendirme sınırlandırması ve kısıtlamasının gelmesiyle, anlaşmalı banka ve kurumlar tarafından kısa vadeli ihtiyaç kredileri hanehalkına sunulmuştur. 2000’li yılların başından bu yana düşüş eğilimi gösteren politika faiz oranı 2014 yılında %10’lu seviyelere çıkartılmış ve 2014-18 yılları arasında ortalama %8.5 civarında seyretmiştir. 2018 yılı sona erdiğinde politika faiz oranı %24 seviyesindeyken, 2019 yılının ikinci yarısından itibaren düşüş eğilimine geçmiştir. 2020 yılında başlayan küresel salgınla birlikte dünya ekonomisinin içine girdiği süreç ve politika faiz oranının düşük seyrettiği bu dönemde Türkiye ekonomisinde enflasyonist sürecin başlaması, kredi patlamasında etkili olmuştur.

Son 10 yıllık bu süreç, hayat sigortalarının seyrini de etkilemektedir. Politika faiz oranlarının görece düşük seyrettiği yıllarda kredi kapsamında oluşturulan hayat sigortalarının payı %70’lerin üzerinde olduğu görülmektedir. Borçlanma maliyetlerinin arttığı zamanlarda dahi toplam hayat sigortaları içerisinde kredi kapsamında kullanılan hayat sigortalarının payı kredi kapsamı dışında oluşturulan hayat sigortalarından yüksek olduğu görülmektedir. Politika faiz oranlarının görece yüksek olduğu dönemlerde ancak kredi kapsamında oluşturulan ile kredi kapsamı dışındaki hayat sigortaları poliçelerinin payları yarı yarıya seviyesindedir. Yaşayan hayat sigorta poliçe sayısı kredi koşulları tarafından belirlendiği izlenimini oluşturmakta ve Türkiye sigortacılık sektörü için hayat sigortaları üzerinde gelişmeye açık bir potansiyel olduğunu düşündürmektedir.

Çalışmada, yöntem olarak sıradan çoklu regresyon analizi yöntemi kullanılacak ve bağımlı değişken olan sigorta poliçe sayılarını etkileyen faktörler analiz edilecektir. Popülasyondan alınan n büyüklüğünde bir rassal örneklem $\{(x_i, y_i): i = 1, 2, \dots, n\}$ tanımlandığında bunu aşağıdaki gibi yazabiliriz.

$$y_i = \beta_0 + \beta_1 x_i + \varepsilon_i \quad (3.1)$$

Çoklu doğrusal regresyon modelinde, y_i bağımlı değişkeni ifade ederken, x_i açıklayıcı değişkenleri göstermektedir. Hata terimi ise ε_i ile ifade edilmektedir (Wooldridge, 2010). Bu yöntem, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerini tahmin etme imkanı sağlamaktadır. Çalışmada, hayat ve hayat dışı sigorta branşlarının poliçe sayıları üzerinde etkili olan faktörler incelenmektedir. Literatürdeki benzer çalışmalara uygun olarak çalışmanın amacına yönelik çoklu doğrusal regresyon modeli yöntemi tercih edilmiştir (Browne & Kim, 1993; Hwang & Gao, 2003; Çelik & Kayalı, 2009).

4. Değerlendirme

Bağımlı değişken olarak hayat dışı sigorta poliçe sayılarının doğal logaritması kullanıldığı regresyon sonuçları aşağıda Tablo 1’de gösterilmiştir. Bağımlı değişkeni açıklamak için iki model kullanılmıştır. İlki, Model 1 olarak ifade edilmiş ve makro iktisadi değişkenlere ek olarak hayat dışı sigorta poliçe sayılarını etkileyebilecek kontrol değişkenleri kullanılmıştır. Makro iktisadi değişkenlerden nominal gayri safi yurtiçi hasıla değişkeninin doğal logaritması alınmış, enflasyon oranı ve işsizlik oranı düzey değişkenleridir. Kontrol değişkenleri ise ortalama hayat dışı sigortaları priminin yanı sıra yurt dışına gidip dönen vatandaşların sayısı, kayıtlı motorlu araç sayısı, toplam konut satışları sayısı, ölümlü ve yaralanmalı trafik kazası sayısıdır. Tüm bu kontrol değişkenlerinin doğal logaritması alınmıştır. Yurt dışına gidip dönen vatandaşların sayısı sağlık/hastalık sigortaları branşı içerisinde yer alan seyahat sağlık sigortasının etkisini ölçmeyi amaçlamaktadır. Yurt dışına giden vatandaşlar vize işlemleri için bu sigortayı yaptırmak zorundadır. Kayıtlı motorlu araç sayısı ve trafik kazaları sayısı hayat dışı sigorta branşları içerisinde önemli bir paya sahip olan Kasko ve Trafik Sigortalarının etkisini kontrol etmek için kullanılmıştır. Son

olarak toplam konut satışları değişkeni ise Zorunlu Deprem Sigortası etkisini anlamak için modelde yer almaktadır. Model 2 ise sadece makro iktisadi değişkenler ve ortalama hayat dışı sigorta primleri yer almaktadır. Her iki modelde de ortalama hayat dışı sigorta primleri doğal logaritmasının birinci farkı alınmıştır. Bunun nedeni ortalama hayat dışı sigorta primleri ve nominal gayri safi yurtiçi hasıla arasındaki çoklu doğrusallık ilişkisini ortadan kaldırmaktır. Bağımlı değişkenin hayat sigortası poliçe sayıları olduğu regresyon sonuçları ise Tablo 2’de verilmiştir. Benzer şekilde, hayat sigortası poliçe sayılarını da tahmin eden iki model kullanılmıştır. İlk olarak Model 3’te hayat sigortası poliçe sayıları makro iktisadi değişkenler ve kontrol değişkenleri ile tahmin edilmiş, diğer Model 4’te ise sadece makro iktisadi değişkenler ve ortalama prim tutarı kullanılmıştır. Tüm modellerde düzey değişkenlerinin doğal logaritması alınmış ve regresyon bu şekilde tahmin edilmiştir. Hayat sigorta poliçe sayıları tahmin ederken benzer şekilde makro iktisadi değişkenlerin yanı sıra kontrol değişkenleri kullanılmıştır. Bu kontrol değişkenleri gram altın fiyatları ve mevduat faiz oranlarıdır. Bu değişkenlerin sečilme nedeni hayat sigortalarının bir tasarruf aracı olarak alternatif araçlara karşı tercih edilip edilmediğini anlamaktır. Gram altın fiyatlarının ve ortalama hayat sigortası primlerinin doğal logaritması alınmış ve birinci farkı regresyon analizinde kullanılmıştır. Böylece, gayri safi yurtiçi hasıla ile doğrusallık ilişkisinin önüne gečilmiřtir.

Tablo 1. Hayat Dışı Sigortaları Regresyon Sonuçları

	Hayat Dışı Sigorta Poliçe Sayıları	
	Model 1	Model 2
Nominal GSYH	0.272 (0.021)***	0.192 (0.025)***
Enflasyon Oranı	-1.254 (0.245)***	-0.511 (0.281)*
İşsizlik Oranı	0.837 (1.116)	1.218 (1.133)
Ortalama Prim (1. Fark)	-0.391 (0.075)***	-0.197 (0.062)***
Yurt Dışına Giden Yerli Turist	0.054 (0.019)***	
Kayıtlı Araç Sayısı	0.117 (0.063)*	
Toplam Konut Satışları	0.376 (0.081)***	
Yaralanmalı ve Ölümlü Trafik Kazası	-0.464 (0.089)***	
Sabit	8.794 (1.428)***	12.430 (0.561)***
F-İstatistiği	31.69	22.77
R ²	0.85	0.69
Düzeltilmiş R ²	0.82	0.65
N	39	40

Standart hatalar parantez içerisinde gösterilmiştir. * $p < 0.1$; ** $p < 0.05$; *** $p < 0.01$

Hayat dışı sigortaları poliçe sayısı beklentilerle uyumlu olarak nominal gayri safi yurtiçi hasıladan pozitif olarak etkilenmektedir. Nominal gayri safi yurtiçi hasıla katsayısı pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Her iki modelde de gelir artışı hayat dışı sigortaları poliçe sayılarını artırmaktadır. Enflasyon oranı Model 1’de %1, Model 2’de ise %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Enflasyon oranının kat sayısı negatiftir. Bu, Türkiye’de enflasyondaki artış ücret artışı ile desteklenmediği ve bireylerin reel ücretlerinde düşüş yaşandığı için uygun görünmektedir. İşsizlik oranının hayat dışı sigorta poliçe sayıları üzerindeki etkisi her iki modelde de istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Ortalama hayat dışı sigortaları primleri istatistiksel olarak anlamlı ve katsayısı negatiftir. Beklenildiği gibi primler arttıkça hayat dışı sigortalara olan talep azalmaktadır. Yurtdışına çıkan vatandaş sayısı, toplam konut satışları ve kayıtlı motorlu araç sayısı istatistiksel olarak anlamlı ve beklendiği gibi hayat dışı sigorta poliçe sayılarını pozitif etkilemektedir. İstatistiksel olarak anlamlı bir diğer kontrol değişkeni ölümlü ve yaralanmalı kaza sayılarıdır ve etkisi negatif olarak görölmektedir.

Tablo 2’de ise hayat sigortası poliçe sayılarını etkileyen faktörler tahmin edilmiştir. Model 3’te hayat sigorta poliçe sayıları tahmin etmek için makro iktisadi değişkenlerin yanı sıra kontrol değişkenleri yer almaktayken, Model 4’te sadece makro iktisadi değişkenler bulunmaktadır. Gelir seviyesini gösteren nominal gayri safi yurtiçi hasıla her iki modelde de istatistiksel olarak anlamlı ve pozitifdir. Enflasyon oranı her iki modelde de istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. İşsizlik oranı ise Model 3’te istatistiksel olarak anlamlı değildir. Ancak Model 4’te işsizlik oranı istatistiksel olarak anlamlı ve negatif katsayıdır. Hayat sigortası ortalama primleri modelde doğal logaritmik ve birinci fark şeklinde olması, primlerdeki değişim oranının hayat sigortaları poliçe sayısına etkisini ifade etmektedir. Ortalama primlerdeki değişim oranının artması hayat sigortaları poliçe sayılarına negatif etki etmekte ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu beklentilerle de uyumlu bir sonuçtur. Primler arttıkça hayat sigortalarına olan talep azalmaktadır. Kontrol değişkenlerinden gram altın fiyatlarındaki değişimin hayat sigortaları poliçe sayısına etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir. Mevduat faiz oranlarının etkisi ise %10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Ancak katsayısı beklentilerin aksine pozitifdir.

Tablo 2. Hayat Sigortaları Regresyon Sonuçları

Hayat Sigortaları Poliçe Sayıları		
	Model 3	Model 4
Nominal GSYH	0.677 (0.162)***	0.827 (0.134)***
Enflasyon Oranı	-0.320 (1.702)	-1.143 (1.557)
İşsizlik Oranı	-4.639 (2.984)	-6.327 (2.996)**
Ortalama Prim (1. Fark)	-0.472 (0.109)***	-0.455 (0.079)***
Mevduat Faiz Oranları	1.858 (1.077)*	
Gram Altın Fiyatları (1. Fark)	-0.604 (0.663)	
Sabit	1.485 (3.011)	-1.178 (2.477)
F-İstatistiği	66.99	65.57
R^2	0.91	0.89
Düzeltilmiş R^2	0.90	0.88
N	40	40

Standart hatalar parantez içerisinde gösterilmiştir. * $p<0.1$; ** $p<0.05$; *** $p<0.01$

Tablo 3’te hayat dışı sigorta alt branşlarından Sağlık/Hastalık Sigortaları ve Kaza Sigortaları için yapılan regresyon tahminin sonuçları yer almaktadır. Her iki alt branş için de makro değişkenler ve ortalama primler açıklayıcı değişken olarak modelde yer almaktadır.

Tablo 3. Sağlık/Hastalık ve Kaza Sigortaları Regresyon Sonuçları

	Sağlık/Hastalık Sigortaları	Kaza Sigortaları
Nominal GSYH	0.355 (0.050)***	0.106 (0.028)***
Enflasyon Oranı	-0.483 (0.610)	-1.656 (0.337)***
İşsizlik Oranı	6.462 (2.023)***	2.029 (1.874)
Ortalama Prim (1. Fark)	-0.150 (0.091)	
Yurt Dışına Giden Yerli Turist	0.149 (0.030)***	
Ortalama Prim (1. Fark)		-0.383

		(0.040)***
Sabit	3.634 (1.219)***	11.802 (0.722)***
F-İstatistiği	20.49	29.56
R^2	0.73	0.52
Düzeltilmiş R^2	0.69	0.46
N	39	40

Standart hatalar parantez içerisinde gösterilmiştir. * $p < 0.1$; ** $p < 0.05$; *** $p < 0.01$

Sağlık/Hastalık Sigortaları için ayrıca yurt dışına giden yerli turist sayısı kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır. Ortalama primlerin doğal logaritmaları alınmış ve birinci farkı kullanılmıştır. Her iki sigorta branşında da nominal gayri safi yurtiçi hasıla primleri istatistiksel olarak anlamlı ve etkisi pozitifdir. Kaza Sigortalarında enflasyon oranındaki artışın poliçe sayıları üzerindeki etkisi negatif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Yine benzer şekilde Kaza Sigortaları ortalama primlerindeki değişimin poliçe sayısına etkisi negatif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Sağlık/Hastalık Sigortaları ortalama primlerinin poliçe sayısı üzerindeki etkisi negatiftir fakat istatistiksel olarak anlamlı değildir. Yurt dışına giden yerli turist sayısının Sağlık/Hastalık Sigortaları poliçe sayısı üzerindeki etkisi pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 4. Genel Zarar ve Nakliyat Sigortaları Regresyon Sonuçları

	Genel Zarar Sigortaları	Nakliyat Sigortaları
Nominal GSYH	0.360 (0.060)***	-0.008 (0.022)
Enflasyon Oranı	0.180 (0.867)	-0.065 (0.335)
İşsizlik Oranı	0.885 (3.680)	-4.830 (0.828)***
Ortalama Prim (1. Fark)	-0.109 (0.087)	
Ortalama Prim (1. Fark)		-0.086 (0.065)
İhracat Türk Araç		0.318 (0.182)*
Sabit	6.797 (1.450)***	9.711 (1.846)***
F-İstatistiği	17.10	9.20
R^2	0.57	0.62
Düzeltilmiş R^2	0.52	0.57
N	40	40

Standart hatalar parantez içerisinde gösterilmiştir. * $p < 0.1$; ** $p < 0.05$; *** $p < 0.01$

Tablo 4’te Genel Zarar Sigortaları ve Nakliyat Sigortaları regresyon sonuçlarını göstermektedir. Nominal gayri safi yurtiçi hasıla ve ortalama prim değişkenlerinin doğal logaritması alınmış ve ortalama prim değişkeninin birinci farkı kullanılmıştır. Nominal gayri safi yurtiçi hasıladaki artış Genel Zarar Sigortaları poliçe sayısını artırırken, Nakliyat Sigortaları poliçe sayıları üzerindeki etkisi zayıf ve negatiftir. Ayrıca, bu etki istatistiksel olarak anlamlı değildir. İhracat ürünlerini taşıyan Türk araçların sayısının Nakliyat Sigortaları poliçe sayısı üzerindeki etkisi %10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve etkisi pozitifdir. Her iki sigorta alt branşının ortalama primlerindeki değişimin poliçe sayıları üzerindeki etkisi negatif fakat istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 5 ise Kara Araçları Sigortaları regresyon sonuçlarını göstermektedir. Kara Araçları Sigortaları poliçe sayılarının bağımlı değişken olarak kullanıldığı analizde 3 farklı model tahmin edilmiştir. İlk modelde makro değişkenlere ek olarak kontrol değişkenleri yer almaktadır. Diğer iki modelde ise makro değişkenlere ek olarak kontrol değişkenleri ayrı ayrı eklenmiştir. Nominal gayri safi yurtiçi hasıla, ortalama prim, toplam araç satışları ve kayıtlı araç sayısı değişkenleri doğal logaritmik olarak yer almaktadır. Ayrıca, ortalama prim, toplam araç satışları ve kayıtlı araç sayısı değişkenlerinin birinci farkları kullanılmıştır. Böylece, değişkenler arası çoklu doğrusallığın önüne geçilmiştir. Enflasyon oranı ve işsizlik oranı ise düzey değişkeni olarak yer almaktadır. Kara Araçları Sigortaları diğer adıyla Kasko Sigortaları poliçe sayısı nominal gayri safi yurtiçi hasıladan pozitif etkilenmektedir. Nominal gayri safi yurtiçi hasılanın etkisi tahmin edilen 3 modelde de istatistiksel olarak anlamlıdır. Nominal

gayri safı yurtiçi hasıladaki %1’lik artış Kasko Sigorta poliçe sayılarını yaklaşık %0.12 artırmaktadır. Kasko Sigortaları ortalama primlerinin poliçe sayılarına etkisi negatif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Ortalama primlerdeki değişim pozitif olduğunda Kasko Sigortaları poliçe sayısı düşmektedir. Ortalama primlerdeki değişim oranının %1 artması Kasko Sigortaları poliçe sayısını yaklaşık %0.4 oranında düşürmektedir. Toplam araç satışlarındaki değişimin Kasko Sigortaları poliçe sayısına etkisi yer aldığı her iki modelde de istatistiksel olarak anlamlı ve pozitifdir. Fakat kayıtlı araç sayısındaki değişimin Kasko Sigortaları poliçe sayısına etkisi yer aldığı modellerde istatistiksel olarak anlamlı değildir. Enflasyon oranı ve işsizlik oranının Kasko Sigortaları poliçe sayısına etkileri yer aldıkları hiçbir modelde istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 5. Kara Araçları Sigortaları Regresyon Sonuçları

Kara Araçları Sigortaları			
Nominal GSYH	0.124 (0.025)***	0.116 (0.023)***	0.126 (0.026)***
Enflasyon Oranı	0.731 (0.501)	0.778 (0.497)	0.602 (0.532)
İşsizlik Oranı	2.502 (2.074)	0.884 (1.254)	1.788 (2.095)
Ortalama Prim (1. Fark)	-0.419 (0.099)***	-0.418 (0.096)***	-0.382 (0.120)***
Toplam Araç Satışları (1. Fark)	0.129 (0.037)***	0.123 (0.033)***	
Kay. Mot. Araç Sayısı (1. Fark)	7.298 (6.100)		4.592 (6.710)
Sabit	11.246 (0.707)***	11.675 (0.538)***	11.319 (0.693)***
F-İstatistiği	14.30	17.65	12.60
R ²	0.62	0.61	0.53
Düzeltilmiş R ²	0.56	0.56	0.46
N	40	40	40

Standart hatalar parantez içerisinde gösterilmiştir. * $p < 0.1$; ** $p < 0.05$; *** $p < 0.01$

Tablo 6’da ise Kara Araçları Sorumluluk Sigortaları bilinen adıyla Trafik Sigortaları regresyon sonuçları yer almaktadır. Trafik Sigortaları için de 3 farklı model tahmin edilmiştir. İlk modelde makro değişkenlerin yanı sıra kontrol değişkenleri de yer almaktadır. Diğer iki modelde ise makro değişkenlere ek olarak kontrol değişkenleri ayrı ayrı eklenmiştir.

Tablo 6. Kara Araçları Sorumluluk Sigortaları Regresyon Sonuçları

Kara Araçları Sorumluluk Sigortası			
Nominal GSYH	0.177 (0.033)***	0.177 (0.032)***	0.178 (0.033)***
Enflasyon Oranı	-0.654 (0.372)*	-0.657 (0.368)*	-0.695 (0.389)*
İşsizlik Oranı	0.789 (1.572)	0.886 (0.898)	0.291 (1.587)
Ortalama Prim (1. Fark)	-0.356 (0.064)***	-0.357 (0.063)***	-0.362 (0.060)***
Top. Araç Satışları (1. Fark)	0.092 (0.034)***	0.092 (0.032)***	
Kay. Mot. Araç Say. (1. Fark)	-0.437 (4.933)		-2.358 (5.547)
Sabit	11.640 (0.700)***	11.614 (0.624)***	11.703 (0.693)***
F-İstatistiği	13.54	15.50	12.40
R ²	0.71	0.71	0.66

Düzeltilmiş R^2	0.66	0.67	0.61
N	40	40	40

Standart hatalar parantez içerisinde gösterilmiştir. * $p<0.1$; ** $p<0.05$; *** $p<0.01$

Kasko Sigortaları analizinde benzer şekilde nominal gayri safi yurtiçi hasıla, ortalama prim, toplam araç satışları ve kayıtlı araç sayısı değişkenlerinin doğal logaritmaları alınarak kullanılmıştır. Ayrıca, ortalama prim, toplam araç satışları ve kayıtlı araç sayısı değişkenlerinin birinci farkları regresyonda yer almaktadır. Enflasyon oranı ve işsizlik oranı ise düzey değişkeni şeklindedir. Nominal gayri safi yurtiçi hasıladaki artış Trafik Sigortaları poliçe sayısını artırmaktadır. Katsayılar istatistiksel olarak anlamlıdır. Ortalama primin değişim oranı negatif katsayılı ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu, ortalama primlerdeki değişim ile Trafik Sigortaları poliçe sayıları arasında ter ilişki olduğunu göstermektedir. İşsizlik oranı yer aldığı 3 modelde de istatistiksel olarak anlamlı değilken, enflasyon oranı 3 modelde de %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Enflasyon oranındaki artış Trafik Sigortaları poliçe sayılarını düşürmektedir. Toplam araç satışlarındaki değişimin etkisi istatistiksel olarak anlamlı ve pozitifken, kayıtlı araç sayısındaki değişimin etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 7. Yangın ve Doğal Afet Sigortaları Regresyon Sonuçları

Yangın ve Doğal Afet Sigortaları			
Nominal GSYH	0.282 (0.046)***	0.176 (0.043)***	0.257 (0.043)***
Enflasyon Oranı	-1.374 (0.510)**	-1.006 (0.614)	-1.221 (0.535)**
İşsizlik Oranı	3.619 (1.427)**	2.205 (1.456)	3.319 (1.460)**
Ortalama Prim (1. Fark)	-0.432 (0.119)***	-0.314 (0.117)**	-0.404 (0.119)***
İmalat San. Üre. Endeksi (1. Fark)	-0.512 (0.268)*	-0.050 (0.252)	
Yeni Konut Satışları	0.382 (0.109)***		0.314 (0.101)***
Sabit	4.462 (2.089)**	11.294 (0.887)***	5.800 (1.894)***
F-İstatistiği	9.02	5.69	10.10
R^2	0.66	0.52	0.63
Düzeltilmiş R^2	0.60	0.45	0.58
N	40	40	40

Standart hatalar parantez içerisinde gösterilmiştir. * $p<0.1$; ** $p<0.05$; *** $p<0.01$

Tablo 7’de Yangın ve Doğal Afet sigortaları regresyon sonuçları yer almaktadır. Analizde nominal gayri safi yurtiçi hasıla, enflasyon oranı, işsizlik oranı ve ortalama primlerin yanı sıra imalat sanayi üretim endeksi ve yeni konut satışları yer almaktadır. Enflasyon oranı ve işsizlik oranı dışındaki diğer değişkenlerin doğal logaritmaları alınmış ve ortalama prim ve imalat sanayi üretim endeksi değişkenlerinin birinci farkı kullanılmıştır. Nominal gayri safi yurtiçi hasıladaki artış Yangın ve Doğal Afet Sigortaları poliçe sayısını artırmaktadır. Nominal gayri safi yurtiçi hasılanın katsayısı istatistiksel olarak anlamlıdır. Ortalama primlerdeki değişimin etkisi ise negatif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Yeni konut satışlarının Yangın ve Doğal Afet Sigortaları poliçe sayısı üzerindeki etkisi pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 8 ve Tablo 9 Hayat Sigortaları alt branşlarına ait regresyon sonuçlarını göstermektedir. Hayat Sigortaları alt branşları incelenirken kredi kapsamında yapılan Hayat Sigortaları ve koruma ya da tasarruf amacıyla yapılan Hayat Sigortaları dikkate alınmıştır. Regresyon analizlerinde bağımlı değişken ilgili çeyrekteki yaşayan Hayat Sigortaları poliçe sayısı olarak seçilmiştir. Açıklayıcı değişkenler ise makro değişkenler ve kontrol değişkenleridir. Koruma ya da tasarruf amacıyla yapılan Hayat Sigortaları için kontrol değişkenleri alternatif finansal varlıklar olarak tercih edilmiştir. Makro değişkenler diğer regresyon analizlerinde olduğu gibi nominal gayri safi yurtiçi hasılanın doğal logaritması, enflasyon oranı ve işsizlik oranıdır. Yıllık Vefat Sigortaları için alternatif finansal varlık olarak bir yıla kadar mevduat faiz oranları ve gram altın fiyatları kullanılmıştır. Uzun Dönemli Hayat Sigortaları ve Birikimli Hayat Sigortaları için ise bir yıldan fazla mevduat faiz oranları ve gram altın fiyatları kullanılmıştır. Gram altın fiyatlarının doğal logaritması alınmış ve birinci farkı kullanılmıştır. Ortalama primler ise Hayat Sigortaları

ortalama primlerini göstermektedir. Doğal logaritması alınmış ve regresyonda birinci farkı kullanılmıştır. Kredi kapsamında yapılan Hayat Sigortaları için seçilen kontrol değişkenleri ise finansal kredi faiz oranı, konut kredisi faiz oranı ve toplam konut kredileri miktarıdır. Toplam konut kredilerinin doğal logaritması alınmıştır.

Tablo 8. Hayat Sigortaları Alt Branş Regresyon Sonuçları

	Yıllık Vefat Sigortaları	Uzun Dönemli Hayat Sigortaları	Birikimli Hayat Sigortaları
Nominal GSYH	0.610 (0.107)***	1.002 (0.140)***	-0.077 (0.041)*
Enflasyon Oranı	-2.317 (1.495)	-5.858 (2.911)*	-0.990 (0.540)*
İşsizlik Oranı	-1.710 (2.306)	29.114 (4.452)***	-8.825 (1.159)***
Ortalama Prim (1. Fark)	-0.255 (0.052)***	-0.075 (0.091)	0.005 (0.039)
Bir Yıl. Kad. Mev. F. O.	0.844 (0.663)		
Gr. Alt. Fiy. (1. Fark)	-0.181 (0.470)	0.402 (0.870)	-0.521 (0.621)
Bir Yıl. Faz. Mev. F. O.		0.565 (1.047)	0.532 (0.294)*
Sabit	0.818 (1.997)	-11.103 (2.889)***	14.516 (0.807)***
F-İstatistiği	45.51	20.01	15.26
R ²	0.90	0.78	0.58
Düzeltilmiş R ²	0.88	0.75	0.51
N	40	40	40

Standart hatalar parantez içerisinde gösterilmiştir. * $p < 0.1$; ** $p < 0.05$; *** $p < 0.01$

Kredi kapsamında olmayan Yıllık Vefat Sigortaları, Uzun Dönemli Hayat Sigortaları ve Birikimli Sigortaları üzerinde nominal gayri safi yurtiçi hasılanın etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır. Ancak, nominal gayri safi yurtiçi hasılanın Yıllık Vefat Sigortaları ve Uzun Dönemli Hayat Sigortaları üzerindeki etkisi pozitifken, Birikimli Hayat Sigortaları poliçe sayıları üzerindeki etkisi negatiftir.

Tablo 9. Hayat Sigortaları Kredi Kapsamında Alt Branş Regresyon Sonuçları

	Kredi Kapsamında Yıllık Vefat Sigortaları	Kredi Kapsamında Uzun Dönemli Hayat Sigortaları
Nominal GSYH	1.270 (0.275)***	0.212 (0.184)
Enflasyon Oranı	-3.200 (2.124)	0.091 (1.618)
İşsizlik Oranı	26.586 (7.991)***	-18.081 (3.616)***
Ortalama Prim (1. Fark)	-0.752 (0.252)***	-0.555 (0.099)***
Finansal Kredi Faiz Oranı	5.353 (1.129)***	
Konut Kredileri		6.797 (1.922)***
Konut Kredisi Faiz Oranı		4.050 (1.606)**
Sabit	-17.685 (5.460)***	11.254 (3.442)***
F-İstatistiği	68.12	45.61

R^2	0.82	0.88
Düzeltilmiş R^2	0.79	0.85
N	40	40

Standart hatalar parantez içerisinde gösterilmiştir. * $p<0.1$; ** $p<0.05$; *** $p<0.01$

Ortalama primlerdeki değişimin etkisi kredi kapsamında olmayan Yıllık Vefat Sigortaları üzerinde istatistiksel olarak anlamlıyken, kredi kapsamı dışındaki Uzun Dönemli Hayat Sigortaları ve Birikimli Sigorta poliçe sayıları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı değildir. Kontrol değişkeni olarak regresyonda yer alan mevduat faiz oranları ve gram altın fiyatlarının katsayıları istatistiksel olarak anlamlı değildir. Sadece, bir yıldan fazla mevduat faiz oranlarının katsayısı Birikimli Sigorta poliçe sayıları üzerinde %10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Kredi kapsamındaki hayat sigortası poliçeleri nominal gayri safi yurtiçi hasıladaki artışla birlikte artış göstermektedir. Nominal gayri safi yurtiçi hasılanın katsayısı istatistiksel olarak anlamlı ve pozitifdir. Ortalama primlerdeki değişimin etkisi ise negatif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Finansal kredi faiz oranının kredi kapsamındaki Yıllık Vefat Sigortaları poliçeleri üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır. Konut kredileri faiz oranının ve konut kredilerinin de kredi kapsamındaki Uzun Dönemli Hayat Sigortaları poliçe sayısı üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır.

5. Sonuç

Türkiye’de sigorta poliçe sayıları beklendiği gibi gelir ve prim tutarlarından etkilenmektedir. Gelirdeki artış ile sigorta poliçe sayılarının arttığı, primlerdeki artışla birlikte ise azaldığı görülmektedir. Elde edilen sonuçlarda sigorta talebinin gelire duyarlı olması literatürdeki çalışmalarla uyumlu görülmektedir (Dalkılıç & Gülcemal, 2022; Engin & Karakuş, 2020; Şamiloğlu ve diğerleri, 2019). Ayrıca, tüm sigorta branşlarında ortalama primlerdeki değişim ile poliçe sayıları arasında ter ilişki göze çarpmaktadır. Ortalama primlerdeki değişimin pozitif olması poliçe sayılarını düşürmektedir. Elde edilen regresyon analizleri sonucunda enflasyon ve işsizlik oranı için istikrarlı etkiler elde edilememiştir. Sigorta branşları poliçe sayıları genel anlamda gelir ve prim tutarına duyarlı olduğu görülmektedir. Sigorta alt branşlarına ayrı ayrı baktığımızda da elde edilen sonuçlar bunu doğrulamaktadır.

Hayat dışı sigortaları poliçe sayılarını etkileyen faktörlere detaylı baktığımızda ise kontrol değişkenlerinden toplam konut satışları, kayıtlı araç sayısı ve yurt dışına çıkan vatandaş sayısı pozitif etki göstermekte ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Konut satış işleminin gerçekleştirilmesi için zorunlu deprem sigortasının, araç tescil işleminin gerçekleştirilmesi için trafik sigortasının, yurt dışına çıkışlarda vize alabilmek içinse seyahat sigortasının yaptırılması gerekmektedir. Buradan da anlaşılabileceği üzere, hayat dışı sigortalarda kanunen veya sürecin işlenmesi için sigorta poliçesi gerektiği durumlarda doğal olarak sigorta talebi artmaktadır. Enflasyon oranındaki artış hayat dışı sigorta poliçe sayılarını negatif etkilemektedir. Bu etki kontrol değişkenlerinin yer aldığı modelde istatistiksel olarak %1 düzeyinde anlamlıyken, makro iktisadi değişkenlerin yer aldığı modelde %10 anlamlılık düzeyindedir. İşsizlik oranının etkisi ise istatistiksel olarak anlamlı değildir. Hayat sigortaları toplam yaşayan poliçe sayılarını etkileyen faktörlerin analiz edildiği modellerde enflasyon oranının etkisi negatif ancak istatistiksel olarak anlamlı değildir. İşsizlik oranı ise kontrol değişkenleri ile birlikte analiz edildiğinde istatistiksel olarak anlamlı değilken, sade modelde negatif katsayılı ve istatistiksel olarak anlamlıdır. İşsizlik oranındaki artış yaşayan hayat sigorta poliçe sayılarını azaltıcı etki göstermektedir. Kontrol değişkenlerinin yer aldığı modeli incelediğimizde yaşayan hayat sigortası poliçe sayıları gelire ve ortalama primlerdeki değişime bağlı olduğu görülmektedir. Hayat sigortalarının tasarruf amacını kontrol etmek için mevduat faiz oranları ve gram altın fiyatlarındaki değişim kullanılmıştır. Mevduat faiz oranlarının etkisi pozitif ve istatistiksel olarak %10 düzeyinde anlamlıdır (Polat & Akın, 2021). Gram altın fiyatlarındaki değişimin katsayısı negatif ancak istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu, Türkiye’de hayat sigortalarının tasarruf amacıyla alternatif bir varlık olarak tercih edilmediğini göstermektedir. Bunu yaşayan hayat sigortası poliçe sayılarının alt branşlar arasındaki dağılımı da doğrulamaktadır. Sigorta sektörünün gelişmesi ve Türkiye’de finansal derinleşmeye katkı sunması açısından tasarruf amacıyla kullanılan hayat sigortalarının payı artması gerekmektedir (Yenisu, 2019; Polat & Akın, 2021).

Hayat dışı sigorta alt branşlarında yukarıda bahsedildiği üzere kanunen zorunlu tutulan sigortalar vardır. Bunu dikkate aldığımızda, hayat dışı sigorta alt branşlarında yazılan poliçelerin yaklaşık yarısı zorunlu sigortalara aittir. Sağlık/Hastalık Sigortaları poliçe sayıları üzerinde ortalama primdeki değişimin etkisi istatistiksel olarak anlamlı değilken, yurt dışına çıkan vatandaşların sayısı istatistiksel olarak anlamlıdır. Yurt dışına çıkarken vize için Seyahat Sağlık Sigortası yapılması gerekmektedir. Bu durum Sağlık/Hastalık Sigortaları içerisinde yer alan Seyahat Sağlık Sigortası poliçe sayılarını açıklamaktadır. Sağlık/Hastalık Sigortaları poliçe sayılarının gelirden etkilendiği ve gelir artışının poliçe sayılarını artırdığı görülmektedir. Sağlık/Hastalık Sigortaları talebi büyük oranlar gelire bağlı olarak değişmektedir (Tarım & Güdük, 2019; Yayar & Tekgün, 2022). Genel Zarar Sigortaları poliçe sayısı üzerinde gelir değişkeni istatistiksel olarak anlamlı etki göstermektedir. Regresyonda kullanılan diğer değişkenlerin etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir. Genel Zarar Sigortaları içerisinde Mühendislik Sigortaları

ve Tarım Sigortaları ön plana çıkmakta, özellikle devlet destekli Tarım Sigortaları poliçe sayıları yıllar içerisinde artış göstermektedir. Devlet destekli tarım kredisi kullanmak isteyen tarım üreticilerin Tarım Sigortası yaptırma zorunluluğu vardır. Bu durum ortalama prim tutarından bağımsız olarak Tarım Sigorta poliçelerine olan talebi artırmaktadır (Kızıloğlu, 2017; Başer ve diğerleri, 2023). Kara Araçları Sigortaları (Kasko) üzerinde gelirin etkisi pozitif, ortalama primlerin ise negatiftir. Bu durum beklentilerle uyumludur. Ancak, kontrol değişkenleri içerisinde toplam araç satışlarındaki değişimin etkisi istatistiksel olarak anlamlıyken, kayıtlı araç sayısındaki değişimin etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu durum, bireylerin ilk araç aldıklarında Kasko Sigortası talep ettiklerini ancak sonraki yıllarda yenileme yapmadıklarını düşündürmektedir. Bunu kontrol etmek amacıyla üç farklı model tahmin edilmiştir. İlk modelde toplam araç satışlarındaki değişim ve kayıtlı araç sayısındaki değişim birlikte regresyona dahil edilmiştir. Diğer iki modelde ise bu değişkenler ayrı ayrı analiz edilmiştir. Toplam araç satışlarındaki değişimin yer aldığı iki modelde de istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif etki gösterdiği görülmektedir. Ancak, kayıtlı araç sayısındaki değişimin etkisi yer aldığı iki modelde de istatistiksel olarak anlamlı değildir. Benzer sonuçlar Trafik Sigortası poliçe sayıları için de geçerlidir. Bireyler ilk araç alımlarında ruhsat tescil işleminin gerçekleşmesi için Trafik Sigortası yaptırma zorunluluğu bulunmaktadır (Balkı & Göksu, 2022). Bu sonuçlar, ilk araç alımı esnasında bireylerin bu sigortaları yaptırdığı sonraki yıllarda ise yenilemekten kaçındığı izlenimini yaratmaktadır. 2013-2023 yılları arasında Kasko ve Trafik Sigortaları poliçe sayılarını gösteren Şekil 3 de bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Yıllar içerisinde Trafik Sigortası poliçe sayıları üçte bir artış göstermiş ve 2013 yılında Trafik Sigortası poliçe sayısı 15 milyonken 2023 yılında 20 milyonu aşmıştır. Ancak Kasko Sigortası poliçe sayılarındaki artış daha sınırlı kalmıştır. Kasko Sigortası talebini etkileyen çeşitli faktörlerin incelendiği çalışmalarda araç sahibi olmak dışında farklı faktörlerin de ön plana çıktığı, bireylerin Kasko Sigortası yaptırmayı gereksiz gördüğü sonucuna ulaşılmıştır (Erol & Alma, 2016; Gümüş & Özdemir, 2018; Yayar & Daşcı, 2019). Yangın ve Doğal Afet Sigortaları poliçe sayıları analiz edilirken yine üç farklı model tahmin edilmiştir. İmalat sanayi üretim endeksi ve yeni konut satış sayıları kontrol değişkenleri olarak birlikte ve ayrı ayrı dahil edilmiş ve etkileri tahmin edilmiştir. Yeni konut satış sayıları Yangın ve Doğal Afet Sigortaları poliçe sayılarını pozitif etkilerken, kullanıldığı iki modelde de istatistiksel olarak anlamlıdır. Yeni konut satış adedinin kontrol değişkeni olarak tercih edilme nedeni Yangın ve Doğal Afet Sigortaları içerisinde yer alan Zorunlu Deprem Sigortasının konut alım-satım işlemlerinde zorunlu olmasıdır. İmalat sanayi üretim endeksi ise Yangın ve Doğal Afet Sigortaları içerisinde yangın riskine karşı korunma istekliliğini göstermektedir. İmalat sanayi üretim endeksi, sanayi sektörü üretim faaliyetlerinin bir göstergesidir. Üretim faaliyetlerindeki artışla birlikte sanayi üreticilerinin yangın riskine karşı koruma talep etmeleri beklenir. Ancak, elde edilen sonuçlarda imalat sanayi üretim endeksindeki değişimin Yangın ve Doğal Afet Sigortaları poliçe sayılarına etkisi negatiftir. İmalat sanayi üretim endeksinin kontrol değişkeni olarak tek başına kullanıldığı modelde istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Bu, imalat sanayi üretim endeksinin Yangın ve Doğal Afet Sigortaları poliçe sayılarını açıklamak için kullanılamayacağını göstermektedir. Bu durum, Yangın ve Doğal Afet Sigortaları talebinin yine zorunlu hallerde kullanıldığını ve riskten korunmak amacıyla yeterli bir talebi olmadığını düşündürmektedir (Özel & Öztaş, 2022; Meral, 2023b).

Hayat sigortası alt branşlarında kanunen herhangi bir zorunluluk olmasa da çoğu kredi için hayat sigortası yapılmaktadır. Bireyler yasal bir yükümlülükleri olmadıkları için bu kredi kapsamındaki hayat sigortaları iptal etme hakkına sahiptir. Fakat, bazen ihmalkarlık nedeniyle unutulmakta bazen bireyler bu hakka sahip olduklarını bilmemekte bazen de ödeyememe endişesi nedeniyle iptal ettirmemektedir. Bu durumu bir zorunluluk olarak kabul edersek hayat sigortaları içerisinde kredi kapsamındaki hayat sigortalarının payı çok yüksektir. Özellikle hayat sigortası branşları için Türk sigortacılık sektörü oldukça zayıf konumdadır (Canol, 2018). Hayat sigortalarının güvence altına aldığı riskler düşünüldüğünde uzun dönemlidir. Bu sayede toplanan primlerle bir fon oluşturması açısından finansal piyasalarda önemli bir araç olabilir. Kredi kapsamı dışında yapılan hayat sigortaları alt branşları için kontrol değişkenleri olarak mevduat faiz oranları ve gram altın fiyatlarındaki değişim kullanılmıştır. Yıllık Vefat Sigortaları yaşayan poliçe sayısı üzerinde gelir ve ortalama prim tutarındaki değişimin etkileri istatistiksel olarak anlamlı ve katsayı işaretleri beklentilerle uyumludur. Ancak, alternatif finansal varlıkların etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir. Uzun Dönemli Hayat Sigortaları yaşayan poliçe sayıları için ortalama prim tutarındaki değişimin etkisi beklentilerle uyumlu şekilde negatiftir ancak istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bir yıldan fazla mevduat faiz oranları ve gram altın fiyatlarındaki değişimin etkileri beklentilerin aksine pozitif katsayılı ve istatistiksel olarak anlamlı değildir. Birikimli Hayat Sigortaları yaşayan poliçe sayıları ile makro iktisadi değişkenler arasındaki negatif ilişki istatistiksel olarak anlamlı ve beklentilerle uyumludur. Kredi kapsamında yapılan hayat sigortaları yaşayan poliçe sayıları kredi faiz oranlarına duyarlıdır. İşsizlik oranındaki artış, kredi kapsamında yapılan Yıllık Vefat Sigortaları yaşayan poliçe sayılarını artırırken, kredi kapsamında yapılan Uzun Dönemli Hayat Sigortaları yaşayan poliçe sayılarını düşürmektedir. Bu durum, bireylerin işsiz kalmasıyla birlikte kısa dönemli kredilere başvurmaları ancak uzun dönemli borçlanmaktan kaçınmaları ile açıklanabilir.

Sonuç olarak, Türkiye’de sigorta talebi daha çok zorunlu haller kapsamında gerçekleştiği, riskten kaçınma ve tasarruf sağlama amacıyla daha az tercih edildiği düşünülmektedir (Çekici & İnel, 2013; Yıldırım, 2022). Oysaki, sigortaların asıl amaçları doğrultusunda kullanılması hem reel sektörün hem de finans sektörünün istikrarı

açısından daha faydalı olacaktır. Ayrıca, sigortacılık bilincinin gelişmesi bireylerin riskten korunmaları ve hayat standartlarını korumaları açısından önemlidir (Meral, 2023a). Bu kapsamda, sigortacılık üzerine sektörün daha fazla düşünmesi, akademik anlamda da daha fazla araştırılması Türk sigortacılık sektörü için faydalı olacaktır. Sigorta alt branşlarında da bu tip çalışmaların artması sektör adına daha fazla bilgi sunacaktır.

Kaynakça

- Akçay, Ü. (2009). Para, Banka Devlet: Merkez Bankası Bağımsızlaşmasının Ekonomi Politikası. Sosyal Araştırmalar Vakfı / SAV.
- Akçay, Ü., & Güngen, A. R. (2022). Dependent Financialisation and Its Crisis: The Case of Turkey. Cambridge Journal of Economics, s. 293-316.
- Akyüz, Y. (2014). Internationalization of Finance and Changing Vulnerabilities in Emerging and Developing Economies. UNCTAD Discussion Papers, No. 217.
- Akyüz, Y., & Boratav, K. (2003). The Making of the Turkish Financial Crisis. World Development, 31(9), s. 1549-1566.
- Al-Amri, K., & Hossain, M. Z. (2015). A Survey of the Islamic Insurance Literature – Takaful. Insurance Markets and Companies: Analyses and Actuarial Computations, 6(1), s. 53-61.
- Arruñada, B. (2010). Protestants and Catholics: Similar Work Ethic, Different Social Ethic. Economic Journal, 120, s. 890-918.
- Babbel, D. F. (1981). Inflation, Indexation, and Life Insurance Sales in Brazil. The Journal of Risk and Insurance, 48(1), s. 111-135.
- Babbel, D. F. (1985). The Price Elasticity of Demand for Whole Life Insurance. The Journal of Finance, 40(1), s. 225-239.
- Bakar, Ö., Balkan, İ., & Güler, M. (2018). Orta Gelirli Ülkelerde Hayat Sigortalarının Ekonomik Açısından Değerlendirilmesi: Güney Afrika ve Türkiye Karşılaştırması. Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 10(18), s. 20-36.
- Balkı, A., & Göksu, S. (2022). Otomobil Sigorta Sektöründeki Regülasyonların Sektöre Etkisi. Turkuaz Uluslararası Sosyo-Ekonomik Stratejik Araştırmalar Dergisi, 4(1), s. 25-39.
- Başer, U., Bozoğlu, M., & Mennan, H. (2023). Çiftçilerin Tarım Sigortası Yaptırmalarını Etkileyen Faktörler. Akademik Ziraat Dergisi, 12(1), s. 77-82.
- Browne, M. J., Chung, J., & Frees, E. W. (2000). International Property-Liability Insurance Consumption. Journal of Risk & Insurance, 67(1), s. 73-90.
- Browne, M. T., & Kim, K. (1993). An International Analysis of Life Insurance Demand. The Journal of Risk and Insurance, 60(4), s. 616-634.
- Budak, S., & Alkan, A. M. (2022). Hayat Dışı Sigortacılık ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1985-2018 Türkiye Örneği. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(1), s. 2018-229.
- Burnett, J. T., & Palmer, B. A. (1984). Examining Life Insurance Ownership through Demographic and Psychographic Characteristics. The Journal of Risk and Insurance, 51(3), s. 453-467.
- Canol, S. (2018). Türk Sigorta Sektöründe Hayat Sigortası Branşında Müşteri Memnuniyetini Artırmak için Stratejik Öneriler. Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi, 1(1), s. 39-55.
- Cargill, T. F., & Troxel, T. E. (1979). Modeling Life Insurance Savings: Some Methodological Issues. The Journal of Risk and Insurance, 46(3), s. 391-410.
- Christophersen, C., & Jakubik, P. (2014). Insurance and the Macroeconomic Environment. Financial Stability Report.
- Çekici, M. E., & İnel, M. N. (2013). Türk Sigorta Sektörünün Direkt Prim Üretimlerinin Tahmin Teknikleri ile İncelenmesi. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 34(1), s. 135-152.

- Çelik, S., & Kayalı, M. M. (2009). Determinants of Demand for Life Insurance in European Countries. *Problems and Perspectives in Management*, 7(3), s. 32-37.
- Çetintaş, H., & Biçen, F. Ö. (2012). Türkiye’de Sigortacılık Sektörünün Etkinlik Analizi. *TİSK Akademi*, 7(14), s. 124-154.
- Dalkılıç, N. (2012). Türkiye’de Hayat Dışı Sigortacılık Sektöründe Etkinlik Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, s. 71-90.
- Dalkılıç, N., & Gülcemal, M. E. (2022). Sigorta Harcamaları ve Gayri Safı Yurt İçi Hasıla Değişkenlerinin Sigorta Pazar Payına Etkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14(1), s. 449-464.
- Di Matteo, L., & Emery, J. H. (2002). Wealth and the Demand for Life Insurance: Evidence from Ontario 1982. *Explorations in Economic History*(39), s. 446–469.
- Dragos, S. L. (2014). Life and Non-Life Insurance Demand: the Different Effects of Influence Factors in Emerging Countries from Europe and Asia. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 27(1), s. 169–180.
- Duker, J. M. (1969). The Effects of Social Security on Life Insurance Demand by Married Couples. *The Journal of Risk and Insurance*, 36(5), s. 525-533.
- Engin, C., & Karakuş, B. (2020). Dünya, Avrupa Birliği ve Türkiye’de Sigorta Sektörü. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), s. 173-189.
- Enz, R. (2000). The S-Curve Relation between Per-Capita Income and Insurance. *The Geneva Papers on Risk and Insurance*, 25(3), s. 396-406.
- Erol, E. D., & Alma, D. (2016). Kasko Sigorta Tercihini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Celal Bayar Üniversitesi Personeline Uygulama. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(32), s. 148-167.
- Esho, N., Kirievsky, A., Ward, D., & Zurbrugg, R. (2004). Law and the Determinants of Property-Casualty Insurance. *The Journal of Risk and Insurance*, 71(2), s. 265-283.
- Feyen, E., Lester, R., & Rocha, R. (2011). What Drives the Development of the Insurance Sector? An Empirical Analysis Based on a Panel of Developed and Developing Countries. *Policy Research Working Paper* 5572.
- Fortune, P. (1973). A Theory of Optimal Life Insurance: Development and Tests. *The Journal of Finance*, 28(3), s. 587-600.
- Grace, M. F., & Rebello, M. J. (1993). Financing and the Demand for Corporate Insurance. *The Geneva Papers on Risk and Insurance Theory*, 18(2), s. 147-171.
- Guiso, L., Sapienza, P., & Zingales, L. (2003). People's Opium? Religion and Economic Attitudes. *Journal of Monetary Economics*, 50(1), s. 225-282.
- Gümüş, U. T., & Özdemir, S. (2018). Sigortacılıkta Risk ve Kasko Sigortası: Kasko Sigortasının Tercih Edilmesi Üzerine Aydın ilinde Bir Uygulama. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 28(1), s. 1-29.
- Güngen, A. R. (2014). Hazine Müsteşarlığı ve Borç Yönetimi: Finansallaşma Sürecinde bir Kurumun Dönüşümü. *Amme İdaresi Dergisi*, 41(1), s. 1-21.
- Haiss, P., & Sümegi, K. (2008). The Relationship between Insurance and Economic Growth in Europe: A Theoretical and Empirical Analysis. *Empirica*(35), s. 405-431.
- Hakansson, N. H. (1969). Optimal Investment and Consumption Strategies Under Risk, an Uncertain Lifetime, Insurance. *International Economic Review*, 10(3), s. 443-466.
- Hao, M., Macdonald, A. S., Tapadar, P., & Thomas, R. G. (2018). Insurance Loss Coverage and Demand Elasticities. *Insurance: Mathematics and Economics*, 79, s. 15-25.
- Hodula, M., Janků, J., Časta, M., & Kučera, A. (2020). On the Determinants of Life and Non-Life Insurance Premiums. *Czech National Bank Working Paper Series*(8).

- Hwang, T., & Gao, S. (2003). The Determinants of the Demand for Life Insurance in an Emerging Economy – The Case of China. *Managerial Finance*, 29(5/6), s. 82-96.
- Karaçimen, E. (2014). Financialization in Turkey: The Case of Consumer Debt. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 16(2), s. 161-180.
- Kızıloğlu, R. (2017). Üreticilerin Tarım Sigortası Yaptırmaya Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Konya İli Akşehir İlçesi Örneği. *Alinteri Zirai Bilimler Dergisi*, 32(1), s. 19-26.
- Kjosevski, J., & Petkovski, M. (2015). The Determinants of Non-Life Insurance Consumption: A VECM Analysis in Central and South-Eastern Europe. *Acta Oeconomica*, 65(1), s. 107-127.
- Köse, A. H., & Yeldan, E. (1998). Turkish Economy in the 1990s: An Assessment of Fiscal Policies, Labor Markets and Foreign Trade. *New Perspectives on Turkey*, 18, s. 51 - 78.
- Kuşçu, S., & Revanoğlu, G. A. (2011). Türkiye Sigorta Sektörü ve Analizi. *International Conference on Eurasian Economies*.
- Kwon, W. J. (2007). Islamic Principle and Takaful Insurance: Re-evaluation. *Journal of Insurance Regulation*, s. 53-81.
- Lee, C.-C. (2013). Insurance and Real Output: The Key Role of Banking Activities. *Macroeconomic Dynamics*(17), s. 235-260.
- Lenten, L. J., & Rulli, D. N. (2006). A Time-Series Analysis of the Demand for Life Insurance Companies in Australia: An Unobserved Components Approach. *Australian Journal of Management*, 31(1), s. 41-66.
- Li, D., Moshirian, F., Nguyen, P., & Wee, T. (2007). The Demand for Life Insurance in OECD Countries. *The Journal of Risk and Insurance*, 74(3), s. 637-652.
- Li, W., Tan, K. S., & Wei, P. (2021). Demand for Non-Life Insurance under Habit Formation. *Insurance: Mathematics and Economics*, s. 34-54.
- Mantis, G., & Farmer, R. N. (1968). Demand for Life Insurance. *The Journal of Risk and Insurance*, 35(2), s. 247-256.
- Meral, H. (2023a). Tüketicilerin Sigorta Talebini Etkileyen Davranışsal Faktörler. H. Meral (Dü.) içinde, 21. Yüzyılda Türk Sigorta Sektörüne 21 Tavsiye (s. 131-144). Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Meral, H. (2023b). Türkiye'de Deprem Sigortası: Sorunlar ve Politika Önerileri. *Reasürör*(128), s. 5-13.
- Nakata, H., & Sawada, Y. (2007). Demand for Non-Life Insurance: A Cross-Country Analysis. *CIRJE Discussion Papers*.
- Neumann, S. (1969). Inflation and Saving through Life Insurance. *The Journal of Risk and Insurance*, 36(5), s. 567-582.
- Outreville, J. F. (1990). The Economic Significance of Insurance Markets in Developing Countries. *The Journal of Risk and Insurance*, 57(3), s. 487-498.
- Outreville, J. F. (1996). Life Insurance Markets in Developing Countries. *The Journal of Risk and Insurance*, 63(2), s. 263-278.
- Özatay, F. (2016). Turkey's Distressing Dance With Capital Flows. *Emerging Markets Finance and Trade*, 52(2), s. 336-350.
- Özel, H. A., & Öztaş, M. O. (2022). Zorunlu Deprem Sigortası Algısının Demografik Özelliklere Göre Farklılığı: Karabük İli Örneği. *Ekonomi, İşletme ve Yönetim Dergisi*, 6(2), s. 301-326.
- Park, S. C., & Lemaire, J. (2012). The Impact of Culture on the Demand for Non-Life Insurance. *ASTIN Bulletin*, 42(2), s. 501-527.

- Park, S. C., Lemaire, J., & Chua, C. T. (2010). Is the Design of Bonus-Malus Systems Influenced by Insurance Maturity or National Culture?—Evidence from Asia. *The Geneva Papers: Issues and Practice*, 35, s. 7-27.
- Pauly, M. V., Withers, K. H., Subramanian-Viswanathan, K., Lemaire, J., Hershey, J. C., Armstrong, K., & Asch, D. A. (2003). Price Elasticity of Demand for Term Life Insurance and Adverse Selection. NBER Working Paper No. 9925.
- Polat, A., & Akın, F. (2021). Hayat Sigortası Talebinin Belirleyicileri: Türkiye Örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35(2), s. 407-427.
- Posner, R. A. (2004). Law and Economics in Common-Law, Civil-Law, and Developing Nations. *Ratio Juris*, s. 66-79.
- Renneboog, L., & Spaenjers, C. (2012). Religion, Economic Attitudes, and Household Finance. *Oxford Economic Papers*, 64(1), s. 103-127.
- Rocha, R., & Thorburn, C. (2007). Developing Annuities Markets : The Experience of Chile. World Bank Publications.
- Rothschild, M., & Stiglitz, J. (1976). Equilibrium in Competitive Insurance Markets: An Essay on the Economics of Imperfect Information. *The Quarterly Journal of Economics*, 90(4), s. 629-649.
- Sadhak, H. (2006). Life Insurance and the Macroeconomy: Indian Experience. *Economic and Political Weekly*, 41(11), s. 18-24.
- Sherden, W. A. (1984). An Analysis of the Determinants of the Demand for Automobile Insurance. *The Journal of Risk and Insurance*, 51(1), s. 49-62 .
- Szpiro, G. G. (1986). Relative Risk Aversion around the World. *Economics Letters*, 20(1), s. 19-21.
- Szpiro, G. G., & Outreville, J.-F. (1988). Relative Risk Aversion around the World: Further Results. *Journal of Banking & Finance*, 6(1), s. 127-128.
- Şamiloğlu, F., Eser, F., & Bağcı, H. (2019). Türkiye'de Sigortacılık Sektörünün Makroekonomik Değişkenlerle İlişkisi. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), s. 24-40.
- Şener, Y., & Behdioğlu, S. (2013). Türkiye Sigorta Pazarının Gelişmesindeki Ana Unsurların Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 523-534.
- Tarım, M., & Güdük, Ö. (2019). Türkiye’de Bireylerin Özel Sağlık Sigortası Tercihini Etkileyen Ndenler ve Bilgi Düzeyleri. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 6(3), s. 196-200.
- Tunay, N., & Tunay, K. B. (2023). Türkiye'de Enflasyonun Sigorta Şirketlerinin Performansına ve Prim Üretimlerine Etkileri. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 8(1), s. 59-82.
- Tunay, N., Çamlıbel, F., & Tunay, K. B. (2020). Ekonomik Dalgalanmaların Sigorta Şirketlerinin Pazar Payları ve Prim Üretimleri Üzerindeki Etkileri. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(17), s. 95-101.
- Uçkun, N., & Ersoy, B. (2021). Jeopolitik Risklerin ve Ekonomik Büyümenin Hayat Sigortacılığına Etkisi: Türkiye için Bri ARDL Sınır Testi Yaklaşımı. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 6(3), s. 824-844.
- Voyvoda, E., & Yeldan, E. (2005). Managing Turkish Debt: an OLG Investigation of the IMF’s Fiscal Programming Model for Turkey. *Journal of Policy Modeling*, 27(6), s. 743-765.
- Wooldridge, J. M. (2010). *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data* (2. b.). MIT Press.
- Yaari, M. E. (1965). Uncertain Lifetime, Life Insurance, and the Theory of the Consumer. *The Review of Economic Studies*, 32(2), s. 137-150.
- Yayar, R., & Daşcı, A. (2019). Kasko Sigortası Tercihini Etkileyen Faktörler: Kars İli Örneği. *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*(13), s. 8-21.

- Yayar, R., & Tekgün, B. (2022). Türkiye'de Özel Sağlık Sigortası Talebinin İkili Lojistik Regresyon Yöntemiyle Analizi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24(2), s. 595-618.
- Yenisu, E. (2019). Sigortacılık Sektörü ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(2), s. 206-217.
- Yeo, T. M. (2007). A Note on Some Differences in English Law, New York Law and Singapore Law.
- Yıldırım, İ. (2022). Sigortacılık Sektörü Prim Üretiminin Ekonomik Gelişmeye Etkisi. Journal of Economics and Administrative Sciences, 23(2), s. 492-501.
- Zhong, M., Sun, Z., Lai, G., & Yu, T. (2015). Cultural Influence on Insurance Consumption: Insights from the Chinese Insurance Market. China Journal of Accounting Studies, 3(1), s. 24-48.